

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennytte forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaechtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaechtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DE TONIS S. HARMONIIS GRÆCORUM COMMENTATIO.

SCRIPSIT

Dr. E. F. BOJESSEN
CONSTITUTUS RECTOR SCHOLÆ SORANE.

Indbydelsesskrift

til

Sorø Academies Skoles aarlige Hovedexamen
i Juli 1843.

Kjøbenhavn.

Crykt hos J. C. Scharling.

In d h o l d.

Side.

Indledning	1—10.
De tonis s. harmoniis Græcorum commentatio	11—32.
Efterretninger om Sørs Academies Skole og Øydragelsesanstalt	33—58.

Indledning.

I følge en Directionsskrivelse af 1ste April 1843 er den ældre Bestemmelse om aarlige Programmers Udgivelse fra Sorø Academie som Indbydelseskrifter til Skolens Hovedexamens, med Hensyn til den ifølge allerhøieste Resolution af 3die Marts d. A. indtraadte Udførelse mellem den academiske Læreanstalt og Skolen samt Opdragelsesanstalten, forandret derhen, at 2 Programmer aarlig skulle udgives fra Academiet, et Program fra den academiske Læreanstalt i Anledning af Kongens Fødselsdag og et fra Skolen og Opdragelsesanstalten som Indbydelse til Skolens Hovedexamens, hvilket maatte indeholde en enten af Rector eller en af Skolens Lærere forfattet videnfabelig Udarbejdelse i Forbindelse med Skoleeftersætninger, som meddeles af Rector. I samme Skrivelse har Directionen overladt det til min egen Bestemmelse, hvorvidt jeg allerede til den forestaaende Skoleexamen saae mig i stand til at udarbeide et Program. Uagtet ~~at~~ de mange og for mig nye Embedsforretninger ved Skolen og Opdragelsesanstalten og fornemmelig Forberedelsen af de tildeels temmelig omfattende Forandringer i Undervisnings- og Opdragelsesvæsenet, som jeg har anset det for min Pligt at foreslaae for Directionen, i disse Maaneder aldeles ingen Fritid levnedes mig og saaledes hverken tillod mig at udarbeide noget Nyt eller endog blot at ordne, hvad jeg fra de sidste Aars Stu-

dier havde liggende, har jeg dog ønsket, at Sorø Academies Skole ikke skulde savne det første Aars Program, og jeg har derfor med nogle faa Forandringer og Tilføjelser benyttet en Afhandling, jeg fra en ældre Tid havde færdig, og som ved sin Korthed egnede sig til et saadant Skoleprogram. Denne Afhandling knytter sig noie til Slutningen af en i Aaret 1833 af mig udgiven Dissertation de harmonica scientia Græcorum eller om Græckernes Musiktheorie, men da dette Emne synes at ligge noget fjernt fra de Flestes Interesse, skal jeg tillade mig her med et Par indledende Ord at omtale dets Betydning og antyde dets nyeste Literatur.

Studiet af den antike Musik og dens Historie frembyder vel endel Vanskeligheder saavel ved Sagens egen Dunkelhed som ved de Skrifters critiske Beskaffenhed, i hvilke den er os overleveret, men det er tillige af ikke ringe Interesse for den græske Oldskundskab overhovedet og giver os derhos Lejlighed til at betragte den menneskelige Landsudvikling fra en saa incærklig Side, at det vel fortjener en omhyggelig og fortsat Forskning. Musikens Indhold er Følelsen, det subjective Indre i dets frie Liv og Bevægelse, men uopløst, uden alle realistiske Bestemmelser og empiriske Forholds Begrændsninger. Med Umiddelbarhedens Kraft gjengiver den Gemyttets indre Liv uden at brydes paa Begrebernes og Forestillingernes Objectivitet eller paa den reale Tilværelsес mangehaande Former. I denne Musikens eiendommelige Natur ligger ogsaa Grunden til den Magt, som denne Konst udøver over det menneskelige Gemyt, der her føler sig i sit Livs centrale Fylde, ligesom i sin rette og egentlige Sphære*) Men fordi Musiken er det

*) De græske Philosopher erkendte ikke blot Musikkens ethiske Magt over Gemyttet (*μάλιστα καταδύεται εἰς τὸ ἐντὸς τῆς ψυχῆς ὁ τε φυθμός νεῦ ἀγορεῖ καὶ ἴρθωμενότατα ἄπτεται αὐτῆς.* Plat. de rep. 3, 401, d.),

meest umiddelbare Udtryk for de indre Bevægelser, derfor ere Mange tilbøielige til at troe, at den i sin nærværende Skif-

men sægte tillige, idet de tildeels knyttede sig til deres Tidsalders eindommelige Forestillinger om dens moraliske og politiske Virksamhed, at forklare sig dennes Væsen. Navnlig har Aristoteles herom gjort flere diskjndige Bemærkninger. I Problemernes 19de Section 27de Stykke figer han: *διὰ τὸ ἀκονότορον μόνον ἡθος ἔχει τῶν αἰσθητῶν; καὶ γὰρ εἰνὶ οὐ τὸ λόγου μέλος, ὅμως ἔχει ἡθος, ἀλλ᾽ οὐ τὸ χρῶμα οὐδὲ η ὁ σομὴ οὐδὲ ο χυμός ἔχει. η ὅτι κίνησις ἔχει μόνον; οὐχὶ ην ὁ φόρος ἡμῶν κινεῖ (τουτῆι μὲν γὰρ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει. κινεῖ γὰρ καὶ τὸ χρῶμα τὴν ὄψεν), ἀλλὰ τῆς ἐπομένης τῷ τοιούτῳ φόρῳ αἰσθανόμεθα κινήσεως. αὐτῇ δὲ ἔχει διμοιάρτητα ἐν τε τοῖς ὁνθμοῖς καὶ ἐν τῇ τῶν φθόγγων τάξει τῶν δέξεων καὶ βαφέων, οὐκ ἐν τῷ μίζει. ἀλλ᾽ η συμφωνίᾳ οὐν ἔχει ἡθος.* ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις αἰσθητοῖς τούτῳ οὐν τοιτοῦ. *αἱ δὲ κίνησις αὐται πρακτικαὶ εἰσιν, αἱ δὲ πράξεις ἡθος οὐμούσια ἐστιν.* Men vi sammenligne dette Stykke (som af J. Becker og de andre Udgivere interprunteres urigtigt) med samme Sections 29de og 38te Stykke, ville vi finde, at Aristoteles søger Grunden til Musikens ethiske Magt og praktiske Charakter i den Bevægelse, hvorfra Tonen opstaaer, og hvori Rhythmernes og Melodiens eindommelige Natur ligger, altsaa i Musikens Element, Tidsuccessionen og dennes Forhold til Menneskets ethiske Liv (ai δε κινήσεις πρακτικαὶ 27. η ἐργεία ηθικὸν καὶ ποιεῖ ηθος 29), hvorfor han ogsaa nægter det Samtidige i Musikken (*μίζεις* og *συμφωνία*) den ethiske Charakter. Denne Tanke, hvortil vi ogsaa finde et Analogon hos Platon (η δε ὀὐκούσια οὐγγερεῖς ἔχοντα φορὰς ταῦς εν ἡμῖν τῆς ψυχῆς περιόδους Tim. 47, d.), gjenfinde vi, men stærkere tankt og rigere udviklet, hos Hegel, i hans Esthetik (Hegels Werke 10 Bd. 3 Abth. Berl. 1838 Pag. 150): Hierin zeigt sich zugleich der Zusammenhang des subjectiven Innern mit der Zeit als solcher, welcher das allgemeine Element der Musik ausmacht. — Náher nun gehört das wirkliche Ich selber der Zeit an, mit der es, wenn wir von dem konkreten Inhalt des Bewußtseyns und Selbstbewußtseyns abstrahiren, zusammenfällt, insofern es nichts ist als diese leere Bewegung sich als ein anderes zu sehen und diese Veränderung aufzuheben d. h. sich selbst, das Ich und nur das Ich als solches darin zu erhalten. Ich ist in der Zeit, und die Zeit ist das Sehn des Subjects selber. Da nun die Zeit und nicht die Räumlichkeit als solche das wesentliche Element abgibt, in welchem der Ton in Rücksicht auf seine musikalische Geltung Existenz ge-

kelse eller idetmindste i sine Elementers nærværende Skikkelse er os naturlig medgivet, ligesom Fuglen har faaet sin Sang.

winnt und die Zeit des Tons zugleich die des Subjects ist, so dringt der Ton schon dieser Grundlage nach in das Selbst ein, fast dasselbe seinem einfachsten Daseyn nach, und seit das Ich durch die zeitliche Bewegung und deren Rhythmus in Bewegung, während die anderweitige Figuration der Töne als Ausdruck von Empfindungen noch außerdem eine bestimmtere Erfüllung für das Subject, von welcher es gleichfalls berührt und fortgezogen wird, hinzubringt. Dies ist es, was sich als wesentlicher Grund für die elementarische Macht der Musik angeben lässt. Dette gjennemføres videre Pag. 159 med Hensyn til Rhythmerne og Taktene, hvormed kan sevneres Arist. problemm. XIX. 38. I de sidste Kapitler af 8de Bog af Aristoteles's Politik findes et meget interessant Afsnit, hvori han undersøger Musiks Anwendung i Ungdommens Opdragelse og stræber at tydeliggjøre sig Grunden til dens ethiske Magt. Saaledes siger han i 5te Kapitel: Εἰ δὲ ἀρχαὶ τῶν μητέσων (ɔ: de af Musik ledsgade Fremstillinger, dramatiske Sange, Dithyramber og andre lyriske Sange) γύρονται τάρτες συμπαθεῖς καὶ χωρὶς τῶν φυσικῶν καὶ τῶν μελῶν αὐτῶν. (I Verbigaende bemærkes her, at dette Sted et aldeles misforstået baade af Etahr i hans Udgave af Politiken Leipzig. 1839. Pag. 217 og af Vieze i die Philosophie des Aristoteles. Berl. 1842. 2 Deel Pag. 563. Kun Edvard Müller i Geschichte der Theorie der Kunst bey den Alten 2 Bd. Pag. 377 har rigtigt seet, at χωρὶς her som øste hos Aristoteles er et enestaaende Adverbium, saaledes som vi ogsaa finde det om den samme Gjenstand hos Plato legg. 2, 669 d, og at τῶν φυσικῶν styrer af ἀρχαὶ τῶν. Ordet αὐτῶν, som efter den almindelige Opsattelse af Stedet er meninglest, betyder efter græsk Sprogbrug, ligesom det latinske ipse, de blotte Rhythmer. Aristoteles tilstod nemlig Musiken en selvstændig Existens og var deri kommen videre end Platen, som fjæmpede mod dens højere Udvikling overhovedet og navnlig med dens Emancipation fra Ordets Ejendomme. Plat. legg. 2, 669 d.), og fort efter: συμβέβηκε δὲ τῶν εἰσθητῶν ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις μηδὲν ὑπάγειν διμολωμα τοῖς ἥθεσιν, οἷον ἐν τοῖς ἀπτοῖς καὶ τοῖς γενοτοῖς, ἀλλ᾽ ἐν τοῖς ὁρατοῖς ἥθεσιν οχήματα γάρ λοτι τουτά, ἀλλ᾽ ἐπὶ μυρόν, καὶ πάντες τῆς τουτίης αἰσθήσεως κοινωνοῦσι. Εἴ δὲ οὐκ λοτι ταῦτα διμοιώματα τῶν ἥθων, ἀλλὰ σημεῖα μᾶλλον τὰ γεγράμματα οχήματα καὶ χρώματα τῶν ἥθων, καὶ ταῦτ' λοτὸν ἐπὶ τοῦ σώματος ἐν τοῖς πάθεσιν — ἐν δὲ τοῖς

Men denne Mening er høist vildfarende. Den ydre Natur byder os ingen sande musikalske Elementer, og hvad der ved Musikens store Popularitet nu forekommer os som umiddelbart nedlagt i vort eget Bryst, Tonerne, deres Afstande og Rækker, det fremstiller sig for den grundigere historiske Be- tragtning som en Skabning af Konsten, morsommelig søgt og fundet i Tidernes Løb under mange Misgreb og frugtesløse Forsøg; hvad der støttet paa Aarhundreders sikre Tradition og besætset ved Videnskabens evige Principer nu staær urof- feligt som Naturlovene selv, viser sig i sin Tid som vakkende, svævende og omtumlet af vilkaarlige Revolutioner; hvad i vore Dage det mindste Barn med instinctmæssig Sikkerhed føler og gribet, det møder os i sin Begyndelse som de største Geniers beundrede Opdagelser, Blomsten af hele Aarhundreders lang- somt fremskridende Arbeide. Dette Landens Barndomsliv, denne interessante Udvikling, der ellers saa ofte sporløst taber sig i Oldtidens Mørke, kunne vi i mange mærkelige Træk forfølge i Musikens Historie hos Grækerne, som ikke blot med

μελον τροις λοτι μηχανα των ηθων. Dette oplyser han nu ved Eksempler af Tonarter og Rythmer. Altaa frembyde de bildende Konsters Værker blot *οργεῖα τῶν ηθῶν* o: ydre Antydninger gjennem et Medium med selvstændigt objectivt Indhold, medens derimod Melo- dierne selv (*αὐτά*) umiddelbart ere *όποιαστα, μηχανα* o: Udtryk af det Ethisse. Vi gjenfinde etter her, sjoudt med sædvanlig aristotelisk Korthed og en vis Kamp melib Udtrykket, den samme Grundtanke, som Hegel i sin *Aesthetik* Pag. 129 har udviklet om Musikens Forhold til de bildende Konster: die Malerei z. B. vermag zwar gleichfalls das innere Leben und Treiben, die Stimmungen und Leidenschaften des Herzens, die Situationen, Konflikte und Schicksale der Seele in Phystiognomien und Gestalten auszudrücken, was wir aber in Gemäl- den vor uns haben, sind objectiven Erscheinungen, von denen das an- schauende Ich, als inneres Selbst, noch unterschieden bleibt — in der Musik aber fällt diese Unterscheidung fort. Ihr Inhalt ist das an sich selbst Subjective etc

Geniets primitive Kraft skabte og uddannede denne Konst, men ogsaa med Trang til bevidst Erkendelse forskede efter dens Love og med Kjærlighed til Fortiden bevarede og forplantede de mærkværdige Sagn om Konstens Barndom og succesive Fremskridt og om Sammensmæltningen af de enkelte Folks og Stammers Musik til en riig og fuldstændig Konst.*) Jo mere derfor netop denne Konst viser sig for os som et uwilkaarligt hylisk Udbrud, en naturlig og ligesom umiddelbar Incarnation af det menneskelige Gemytsliv, des mere lærerig og frappant er Betragtningen af den Kraft og det udholdende Arbeide, hvormed Landen tilkjæmpede sig dette Udtryk for sit Væsen, og Konsten, engang sat i Bevægelse, gjennem Misgreb og Bildfarelser, gjennem ydre og indre Hindringer brod sig sin Bane.

Det er altsaa Grækerne, der saavel have skabt Konsten som uddannedt dens Theorie og saaledes bygget den Grundvold, hvorpaa den nyere Musik hviler i al sin Frihed og Skønhed, og maae vi end helde til den Mening, at den antike Konst neppe nogensinde formaaede ganske at frigjøre sig og heve sig ud over en vis umyndig og barnlig Stilling, saa maae vi dog tillige tilstaae, at det var en kraftig, med stor Omhu og Kjærlighed pleiet Barndom. Musiken ledsgagede Grækerne gjennem hele Livet; den fulgte dem ikke blot som en Ven i Slagets Tummel og Maaltidets Gleeder og de religiøse Festers og Skuespils Alvor og Spøg, men den var fra den tidlige Alder deres trofaste Opdrager og Leder, som de betragtede med ubegrænset Erbødighed og Tillid. Det var ikke enkelte Enthusiaster, men det var den offentlige Mening selv,

*) En populair, men meget interessant Fremstilling af den græske Musiks Udvikling er leveret af S. Bindesbøll i en Anneldelse af min Dissertation i Maanedsskrift for Literatur 1837. 8de Hefte.

som tillagde denne Konst en for os næsten ubegribelig*) praktisk Værdi og politisk Betydning, ja gik saavidt i sin Kjærlighed til dens bestaaende Former, at hele Stater ved Censur og prohibitive Forholdsregler søgte at give disse en Fasthed og Consistens, der vilde have standset al Udvikling, hvis ikke Konstens evige Natur havde været mægtigere end de endelige Statsinstitutioner. I den samme Overbevisning om Musiks stærke ethiske Vægt have ogsaa de største Philosopher og Statslærere, Platon og Aristoteles, i deres vigtigste Skrifter, som vi endnu have tilbage, om Løve og Stat og Politik indladt sig i udforslige Undersøgesser om Tonarterne, deres Væsen og Virkning, som Gjenstande af den mest indgribende Vigtighed for Opdragelsen og den offentlige Sædelighed. Men ligesom Musiken ledsgagede Grækerne i det praktiske Livs forskellige Forhold og Stillinger, saaledes knyttede den sig ogsaa fast til andre Uttringer af Folkets aandelige Liv. Med

*) Naar imidlertid K. D. Müller Dor. 3 Th. Pag. 319 tilfri-
ver de Gamle den Eyne „nendelig langt bestemmere at opsatte det Ethiske
i Musiken, end det lader sig gjøre i vor i det Formløse og Nendelige
sig tabende Tonekonst“, saa turde disse Ord nærmest være udsprungne
af en mindre klar Beundring for det Antike. Det Formløse og Nen-
delige hører, rigtigt forstaet, til Musiks sande Natur, og hvor de
Gamle synes at sætte meget skarpe Differenser eller statuere en meget
detaillert moralisk eller politisk Virkning, beroer upaatvivselig det
Meste paa en Misfjendelse af Konstens sande Grundser, en Illusion,
der snart laae i visse Melodiers traditionelle Vægt, snart i den an-
tike usie Forbindelse mellem Musiken og det Musiken bestemmende
og individualiserende Ord, altsaa paa en uselvstændigere Stilling af
Musiken og ikke paa en højere Fuldbindthed. Dette sees ogsaa af et
Sted hos Platon (legg. 2, 669) hvor han misbilliger Instrumental-
musik uden Text (ψυλή μιθαρίους τε καὶ αὐλήσις) netop paa Grund af
dens ubestemte Characteer (ἐν οἷς δὴ πικχάλεπον ἀρευ λόγον γεγράφειν
φύσιμόν τε καὶ ὄχιστον γεγράψειν ἄτι τε βούλεται καὶ ὅτε τοῦ
ἀξιολόγων μητημάτων.) .

den lyriske og dramatiske Poesie, til hvis Ejeneste den oprindelig var bunden, og hvorfra den først efterhaanden under Strid og Modstand søgerede at emancipere sig til en selvstændig Konst, vedblev den bestandig at staae i et saa nært Forhold, at de fleste Philologer, som i vore Dage grundigt have behandlet Metriken eller Lyrikens Historie eller de vigtigste Lyrikere, mere eller mindre have maattet gaae ind paa den antike Musiks Gebeet, ja undertiden indlade sig paa udførligere Undersøgelser derom. Ogsaa i den gamle Philosophies Historie kommer Musikbegrebet frem paa flere Punkter, som klart vise, hvor levende, nærværende og frugtbare Forestillinger hentede fra denne Kunst have været for Grækernes Tanckning. Pythagoreernes Anskuelse af den hele Verdenssammenhæng knyter sig noie til Musikteorien og den Opdagelse, der af de Gamle tilskrives Pythagoras, at den i Musiken herskende Orden og Skønhed hviler paa matematiske Talsforhold,*) saa at den, der vil forstaae Platons Timaios eller andre Skrifter, hvori den pythagoriske Philosophie udvikles, ofte bliver ført dybt ind i musikalske Theorier. Ogsaa Psychologien flettes ikke blot af Pythagoreerne, men ogsaa af mange andre i et saa direkte Forhold til Harmoniken, at de antoge, at Sjælens Væsen var Harmonie eller dog af harmonisk Natur**). Denne i Oldtiden meget udbredte Anskuelse, der er saa bekjendt fra Simmias's Fremstilling hos Platon, har Sokrates i Platons

*) Arist. Metaph. 1, 5 οἱ δὲ (οἱ καλέμενοι Πυθαγόρειοι) τὰς ἀρμονικῶν ἐπὶ ἀριθμοῖς δύσωντες τὰ πάθη καὶ τοὺς λόγους, ἐπειδὴ τὰ μὲν ἄλλα τοῖς ἀριθμοῖς ἐργαζοῦται τὴν φύσιν ἀφωμοιῶσθαι πᾶσαν, οἱ δὲ ἀριθμοὶ πάσης τῆς φύσεως πρῶτοι, τὰ τῶν ἀριθμῶν στοιχεῖα τῶν ὅντων στοιχεῖα πάντων εἴναι ὑπέλαβον, καὶ τὸν ὅλον οὐδαμὸν ἀρμονίαν εἶναι καὶ ἀριθμόν.

**) Aristol. Polit. 8, 5 διὸ πολλοὶ φυσι τῶν σοφῶν, οἱ μὲν ἀρμονικῶν τὴν ψυχήν, οἱ δὲ ἔχειν ἀρμονικῶν. I hans Skrift de anima 1, 4 faldest denne Mening πιθανὴ πολλοῖς.

Phaidon og især Aristoteles i sit Skrift om Sjælen (1, 4) skarpsindigt søgt at gjendrive som støttet paa en overfladisk Analogie, men den blev dog aldrig optaget af Aristoteles's Discipel Aristoxenos (Cic. Tusc. 1, 10).

Naar det nu saaledes fra saa mange Sider bliver os klart, at Musiken som en riig Kære i mange Retninger strømmer gjennem Grækernes theoretiske og praktiske Liv, vil det være let at indse, at et nogenledes klart Begreb om denne Konst i dens antike Form maa være af Interesse for Philologen. Diftnok er der nu ikke Evidet, som altid vil blive os dunkelt i de Gamles Musik, ligesom i deres Udtale af Sproget, men Meget vil dog upaatvivlelig endnu kunne oplyses ved en grundig Forskning over det rhythmiske og metriske Stof, ved en omhyggelig Undersøgelse af hvad der i Skrifter og Afbildninger er os overleveret om de Gamles Instrumenter, og fornemmelig ved en flittig Sammenligning og lykkelig Combination af hvad der findes i deres Værker baade af udførligere Undersøgelser (som hos de egentlige *scriptores musici*, i Aristoteles's *problemm. sect XIX.*, hos Plutarchos *περὶ μετρικῆς*) og af hist og her adsprede Bink hos de forskelligste Forfattere, hos hvem en løst henkastet Beværfning heldigt benyttet (som et Par hos Athenaios og Plutarchos af Boeck i Annærkningerne til Pindaros) ofte kan udbrede et uventet Lys over hele Partier af Bidenskaben. Den Opgave, jeg i min ovennævnte Afshandling om Grækernes Musiktheorie havde sat mig, var at samle, ordne og sammenligne Stoffet, saaledes som det fandtes hos de theoretiske Skribenter selv, vise disses Overensstemmelse og virkelige eller tilsyneladende Divergens, fastsætte den tekniske Sprogbrug og undersøge den i alle dens Nuanceringer og endelig at bortrydde endel af de Hindringer, som Textens overordentlig slette Eilstand overalt frembyder for Fortolkningen. Det er

altsaa et Forarbeide for mere omfattende og indgribende Undersøgelser, og som saadant er det ogsaa benyttet af dem, der i de senere Aar med philologisk Grindighed have søgt at udbrede noget Lys over disse dunklere Egne af Videnskaben. Disse ere fornemmelig Prof. Bellermann i Berlin, der i et Skrift: die Hymnen des Dionysius und Mesomedes. Berl. 1840, ved Hjælp af nye Haandskrifter har udgivet og bearbeidet et Par antike Melodier med græske Nodetegn, og i et andet Skrift første Gang har udgivet og med en udførlig Commentar oplyst en anonym græsk Forfatters σύγχρονα προφοράς samt den ældre Bacchelios's εἰσαγωγὴ τέχνης μουσικῆς Berl. 1841, og Professor Franz i Berlin, som i et academisk Leilighedseskift de musicis Græcis commentatio Berol. 1840, foruden indledende historiske Bemærkninger, af neapolitaniske Haandskrifter har udgivet en Commentar til de 3 sidste Kapitler af Ptolemaios's Harmonica. Af den sidste Forfatter er der tillige bebudet et Værk, der meget vil lette dette Studium, nemlig et under et femaartigt Ophold i Italien ved Afbenyttelse af mange nye Codices forberedet fuldstændigt **corpus musicorum Græcorum** i en betydelig forbedret Text med critisk Apparat, latinisk Oversættelse med Commentar og til Slutning endel hidtil uudgivne Fragmenter af tildeels anonyme græske *scriptores musici*.

Efter disse almindelige Bemærkninger om det valgte Emnes Betydning og nyeste Literatur lader jeg følge efterstaende lille Afshandling om de græske Tönarter. Den er forfattet efter de samme Grund sætninger som ovenomtalte Arbeide, og da den slutter sig dertil, er den ligesom dette skrevet paa Latin.

De tonis s. harmoniis Græcorum commentatio.

§ 1.

Systemata musica¹⁾ aut in diversis acuminis et gravitatis locis collocari solent aut eodem loco posita varium habent intervallorum ordinem et rationem. Quibus rebus continetur tonorum varietas, qua nihil fere est in omni veterum harmonia, quod difficilius sit ad explicandum, nihil, quod saepius in doctorum controversiam venerit. Nobis ut minus impedita esset hæc disputatio, Boeckhii viri clarissimi acumine factum est, qui in comment. de metris Pindari lib. 3, cap. 8 de indole veterum modorum egregie disputavit.

Quid sit *τόνος* et quas habeat significationes, bene explicant Euclides pag. 19, Gaudentius pag. 4, Aristides Quinetilianus²⁾ pag. 22. Definitur a Gaudentio p. 4

1) Vide dissertationis meæ de harmonica scientia Græcorum § 17.

2) In Aristoxeno, Euclide, Nicomacho, Gaudentio, Alypio, Bacchio, Aristide Quinetiliano usus sum editione Meibomii Amst. 1652, in Ptolemæo, Porphyrio, Bryennio Wallisii opp. mathem. vol. III. Oxon. 1699, in Theone Smyrnæo Bullialdi ed. Par. 1611.

η ποσὴ τάσις τᾶ παντὸς συστήματος, ab Euclide p. 2 τόπος τις τῆς φωνῆς δεκτικὸς συστήματος ἀπλατίς.³⁾ Hoc vocabulum (ἀπλατίς), quod ad sonorum (φθόγγων) naturam explicandam adhibere solent scriptores musici, ad tonos etiam referri commode potest, quia ut in phthongis, ita in tonis non latitudinis sed solius acuminis et gravitatis ratio habetur. Quidquid enim latitudinis ratione habita dicitur systema, idem, si gravitas spectatur et acumen, toni nomine appellatur. Itaque bene Ptolomæus harm. lib. 2 cap. 7 sonum et tonum non aliter inter se differre ait ac punctum et lineam. Origo hujus vocis a Ptol. lib. 2 cap. 10⁴⁾ inde ducitur, quod antiquissimi modi, Dorius, Lydius, Phrygius toni spatio inter se distarent. Quae explicatio neque Meibomio displicet (ad Euclid. pag. 47) et Boeckhio probatur (de metr. Pindari pag. 17). Mihi tamen parum verisimile videtur, ipsa systemata propterea tonorum nomine appellata esse, quod toni intervallo inter se distarent. Itaque potius crediderim hujus voc. usum ex latiore significatione „tensionis“ repetendum esse; id quod idem Ptol. significat. lib. 2, cap. 7: ἡς καλοῦμεν ιδίως τόνους παρὰ τὸ τῇ τάσει λαμβάνειν τὰς διαφοράς. Nam voc. τόνος etiam ad tensionem omnino referri constat ex Eucl. p. 19.

Toni dicuntur etiam tropi et harmoniae. Ita Aristid. pag. 22: τρόπος συστηματικός. Alyp. pag. 2: τόνοι τε καὶ τρόποι. Aristox. pag. 40. Bacch. pag. 12: τρόπος ἐστὶ

3) Quid sit ἀπλατίς, explicatum est a nobis l. c. § 7.

4) Hoc loco Wallisii editio habet λοτόνον, quod voc. veritatem equitonos, sine ullo sensu. Legendum est: λως τόνον, „propterea fortasse appellatos tones.“

πλοκῆς ἐμπεδῶς σχῆμα. Aristid. pag. 27, 28, 136^{5).}
De harmoniis diximus in diss. de harm. scientia Grae.
§ 19, pag. 92 et 117—118.

§ 2.

Quoniam vero iisdem nominibus appellantur toni, quibus variae diapason species s. figuræ, querendum est nobis, utrum modi veterum tantummodo tensione inter se differant an specie diapason an utraque ratione. Ac prima quidem opinio vulgo recepta antiquioribus musicæ scriptoribus plaenit, alteram defendit Anglus quidam Franc. Haskins Eyles Stiles (Philosophical transactions an. 1760. Vol. 51, P. 2) et post eum alii; tertiam denique idoneis argumentis acutissime probavit Boeckhius in commentariis, quibus Pindarum explicavit. Cujus viri disputatione adjutis si in tanta rerum obscuritate contingit nobis invenire, quod satis probabile videatur, contenti erimus; neque enim mirandum est, hanc rem nobis difficultorem et impeditiorem videri, quum constet ipsos harmonicæ Graecæ auctores et magistros saepius inter se hac de re dissensisse. Itaque jam antiquissimus harmonicorum Aristoxenus pag. 37: πέμπτον, inquit, ἔστι τῶν μερῶν τὸ περὶ τὰς τόνονς, ἐφ' ᾧ τιθέμενα τὰ συστήματα μελῳδεῖται, περὶ ᾧ ἀδείς ὁδὲν εἰσηγεῖν ἔτε τίταν τρόπον ληπτέον, ἔτε πρὸς τὶ βλέποντες τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἀποδοτέον ἔστιν, ἀλλὰ παντελῶς ἔοικε τῇ τῶν ἡμερῶν

5) Videtur tamen τρόπος fuisse voc. minus artificiosum nec in enumerandis harmonicæ partibus adhiberi solitum. Quid sit in metopoeia tropus, docet Aristid. p. 29–30. Ceterum saepissime permutantur inter se a librariis haec tria voces musicae: τρόπος, τόπος, τόνος.

ἀγωγῇ τῶν ἀρμονικῶν ἡ περὶ τῶν τόνων ἀπόδοσις, οἷον
ὅταν Κορίνθιοι μὲν δεκάτην ὄγωσιν, Άθηναῖοι δὲ πέντην,
Ἐπειοι δέ τινες ὄγδόνην et quae sequuntur. Ex his verbis,
de quibus paullo post plura dicemus, hoc intelligimus,
de numero, de distantia tonorum, fortasse etiam de or-
dine inferiorum et superiorum diversas fuisse harmoni-
corum opiniones. Hunc autem dissensum recte Aristoxenus
inde natum esse opinatur, quod quid spectandum
esset in ordine et numero modorum constituendo non
constaret musicis. Itaque ex hoc fonte fluxit et varietas
numeri modorum et omnino loquendi inconstantia que-
dam¹⁾, qua sit, ut interdum pugnare inter se videantur
scriptores. Ita quum alii scriptores tonos in tensionis
varietate ponant, Heraclides Ponticus apud Athen. lib.
XIV p. 625: καταφρονητέον οὖν, inquit, τῶν τὰς μὲν
κατ' εἶδος διαφορὰς (ἐν ταῖς ἀρμονίαις) οὐδὲναμέντων θεω-
ρεῖν, ἐπακολουθούντων δὲ τῇ τῶν φθόγγων δύντητι καὶ
βαρύτητι etc. unde perspicuum est, Heraclidem h. l.
contra harmonicorum quorundam auctoritatem, neglecta
acuminis et gravitatis ratione, speciem diapason harmoniae
nomine appellare. Idque vel inde patet, quod eod. loc.
Æoliam harmoniam postea Hypodoriam dictam tradit,
quod ad gravitatem et acumen revocari nullo modo po-
test, ad speciem optime potest, ut paullo post demon-
strabitur. Aristoteles quoque Polit. 3, 3: ὁμοίως δὲ καὶ
πῦσαν ἀλλην κοινωνιαν καὶ σύνθεσιν ἔτεσαν (εἶναι φαμεν),
ἄν εἰδος ἐπειον ἢ τῆς συνθέσεως, οἷον ἀρμονιαν τῶν αὐτῶν

1) Neque tamen hanc loquendi consuetudinis inconstantiam
magno opere mirabitur, qui meminerit, apud recentiores quoque nomen
modi (Zenart) et de specie diapason (dura et molli) et de tensionis
varietate usurpari.

φθόγγων ἐτέρων εἰναι λέγομεν, ἀν δὲ μὲν οὐδώριος, δὲ
δὲ φρύγιος.

Dissensisse inter se harmonicos de numero tonorum et distantia extremorum, propterea quod in hujus disputationis principio definiendo fluctuarent, etiam Ptol. docet lib. 2 cap. 7: ἡς (παραφυλακῆς) τὸ ἀκόλθιον ἀγνοήσαντες οἱ πλεῖστοι διαφόρως ἔκαστον ἐκτίθενται τῶν ὅρων²⁾, οἱ μὲν ἐπ' Ἑλλατον τῷ διαπασῶν φθάσαντες, οἱ δὲ ἐπ' αὐτὸν μόνον, οἱ δὲπὶ τῷ μεῖζον τέττα, προκοπήν τινα σχεδὸν τοιαύτην ἀεὶ τῶν νεωτέρων παρὰ τοὺς παλαιοτέρους θηρωμένων.

Ex his locis satis efficitur, quod effici volumus, apud ipsos veteres de modorum natura et numero varias opiniones exsistisse, atque inde in loquendi consuetudine artis propria inconstantiam quandam natam esse. Jam vero singula accuratius querenda sunt, ac primum quidem de numero modorum, de nominibus, de distantia pauca dicamus.

§ 3.

Tres fuisse modos antiquissimos, Dorium gravissimum, tono acutiorem Phrygium, tono Lydium, consensus antiquitatis confirmat. Vide Ptol. 2, 6. Porphy. ad h. l., Plutarch. de mus. cap.¹ 8. Nomina eorum a Ptol. ducuntur ex nominibus earum gentium, unde orti essent, η ὅπως τις ἐτέρως αἰτιολογεῖ βούλεται. Ptol. lib. 2 cap. 10. Vid. R. O. Müller Dorier 4, 6, 3. Ex his Dorium solum Graecæ originis fuisse, cæteros barbaricæ, auctor est Plato Lach. p. 188¹⁾. Heraclid. Pont.

2) Hæ determinationes (ὅραι) sunt numero tres: distantia tonorum extremorum, numerus interjacentium, proximorum inter se excessus.

1) Hi tres etiam apud recentiores sëpe soli commemorantur,

autem in tertio libro de musica (apud. Athen. lib. XIV, 625) Lydiam et Phrygiam negat esse harmonias, tres autem esse, ut Hellenicas gentes, ita harmonias, Dorianam, Aeoliam, Joniam.²⁾ Fuisse denique, qui tantummodo duas harmonias primarias statuerent, Dorianam et Phrygiam, appareat ex Aristot. Polit. 4, 3: ὅμοιως δὲ οὐ περὶ τὰς ἀρμονίας, ὡς φασὶ τινες καὶ γὰρ ἐκεῖ τίθενται εἶδη· δύο, τὴν δωριστὴν καὶ τὴν φρυγιστὴν, τὰ δὲ ἄλλα συντάγματα τὰ μὲν δώρια, τὰ δὲ φρύγια καλοῦσσι. Tres illi modi antiquissimi tetrachordi systematis figuris respondisse videntur, qua de re paullo post dicendum erit nobis. Postea autem quum exstitisset octachordum, et singuli modi diapason complecterentur, septem numerabantur harmoniae, septem figuris diapason respondentes. Ptol. harm 2, 10 init. Plin. hist. nat. 2, 20. Baech. pag. 12. Itaque prima species (*εἶδος*) vocata est μιξολύδιον, secunda λέδιον, tertia φρύγιον, quarta δώριον, quinta ὑπολύδιον, sexta ὑποφρύγιον, septima ὑποδώριον, κοινόν, λοχριστή. Hunc fuisse loquendi usum antiquiorum, testes sunt Gaud. pag. 20, Aristid. pag. 18, qui habent ἐκαλεῖτο, Euclid. pag. 15, Baech. pag. 18, qui addunt ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. His a nonnullis adjectus esse videtur tonus Hypermixolydius, qui idem dicitur Hyperphrygius, scilicet ut expleri posset diapason. Hos reprehendunt Heraclides Ponticus (apud. Athen. lib. XIV p. 625) et Ptolemæus lib. 2 capp. 7—10, qui a Bryennio pag. 389 male dicitur auctor octo tonorum. — Ex his tonis Lydius a Mixolydio et

Ita Aristid. pag. 25: εἰσὶ δὲ τῷ γένει τρεῖς, δώριος, λύδιος, φρύγιος, οἱ δὲ λοιποὶ μᾶλλον ἐν ταῖς ὁργανικαῖς θεωρήσεις συνθέσεσι. Baech. pag. 12: οἱ τοὺς τρεῖς τράπους ἄδοντες ἄδονισι δώριον, φρύγιον, λύδιον.

2) Vide ea, que disputavit Bellermann An. ser. pag. 38.

Hypolydius a Dorio hemitonii spatio, reliqui toni intervallo inter se distabant. Ab Aristoxeno numerari 13 tonos, constat ex Euclid. introduct. pag. 19 et Aristid. pag. 23. Sunt autem hi toni ab acuto ad grave: Hypermixolydius s. Hyperphrygius, duo Mixolydii, quorum acutior dicitur etiam Hyperiastius, gravior Hyperdorius, duo Lydii, quorum gravior vocatur etiam Æolius, duo Phrygii, quorum gravior Iastius, deinde Dorius, tum duo Hypolydii, quorum gravior Hypoiaſtius, denique gravissimus omnium Hypodorus. Horum tonorum alias alio est hemitonii spatio gravior, ut acutissimus eorum diapason absit a gravissimo. His tredecim a recentioribus in acutum additi sunt duo modi et ipsi hemitonio et a ceteris et inter se distantes, Hyperæolius et Hyperlydius, quorum quum singuli complectantur disdiapason, Theo Smyrnæus pag. 98 recentiorum sistema varios modos continens recte docet trisdiapason et tonum amplecti. Cur hi duo modi adjecti sint, satis probabilem rationem affert Aristides pag. 23: δπως ἀν ἐκαστος βαρύτητα τε ἔχοι³⁾ καὶ μεσότητα καὶ δέσντητα. Hanc rationem sequuntur Alypius, apud quem 15 toni commemorantur, et Martianus Capella⁴⁾ (ed. Meibom. pag. 181). Ptolemaeus denique ut hanc ordinis varietatem et incon-

3) Ita hunc locum facilime emendari posse puto. Meibomii emendatio violentior est.

4) Docet hic „inter quasdam horum modorum esse amicam concordiam.“ Hunc locum male explicasse mihi videtur Moquemius. Evidem non dubito, quin h. l. a librariis pessime confusa sint vocc. ὑπό et ὑπέρ, ita ut germani dicantur modi diapason inter se distantes, Hypodorus et Hyperphrygius, Hypoiaſtius et Hyperæolius, Hypophrygius et Hyperlydius. Tum facile intelligitur illud: „qui tantum duplices copulantur.“

stantiam tolleret, septem modos revocavit docuitque tot esse varias harmonias quot species diapason.

In hac tanta varietate et numeri et ordinis modorum tamen ex quo tempore tensio eorum accuratius constituta sit, candem servatam videmus distantiam superiorum et inferiorum. Ab Aristoxeno autem (pag. 37) nonnulli modos ita disposuisse dieuntur, ut gravissimum colloca-
rent Hypodorum modum, hemitonio acutiorem Mixo-
lydium, eodem spatio acutiorem Dorium, Dorio Phry-
gium tono, Phrygio Lydium tono acutiorem. His alias Hypophrygiam tibiam addidisse in grave. Hoc ita ex-
plicandum putat Boekhius (de metr. Pind. 3, 8), ut alias modos pluribus, alias paucioribus sonis cantatos dicat; id quod interdum factum esse constat. Itaque quum hi musici nescirent, in collocando modorum ordine respi-
ciendos esse terminos diapason, hypatas et netas sibi respondentes, hinc factum esse putat, ut confusus quidam et præposterus ordo pro certo et rato poneretur. Ad hunc autem ordinem instituendum si finem ponimus sin-
gulorum modorum in acutum neten diezeugmenòn, sta-
tuendum est, Hypodorum modum cantatum esse per diapason et tonum in grave, Mixolydium per diapason et disdiatessaron, Dorium, Phrygium, Lydium per diapason et diatessaron, Hypophrygiam autem tibiam cecinisse fere diapason et diatessaron. Alii denique πρὸς τὴν τῶν αὐλῶν τρύπησιν βλέποντες et καταπόνωσιν ἐκμελῆ secuti ordinem aliter collocaabant (Aristox. pag. 37). Hi enim tres gravissimos modos ternis inter se diesibus distinguebant, Hypophrygium, Hypodorum, Dorium, Phrygium a Dorio tono, Lydium a Phrygio tribus diesibus, pari intervallo Mixolydium a Lydio. In his modis quatuor superiorum ordo non abhorret a solita sep-

tem modorum collocazione. Cetera autem minus fortasse essent obseura, si exstarent quæ ipse Aristoxenus de tibiarum perforatione scripsisse traditur.

§ 4.

Recentiorum systema varios modos continens completi trisdiapason et tonum, singulos autem modos disdiapason jam supra ostendimus Sed, ad hanc amplitudinem modorum systema temporam decursu paullatim perduetum est¹⁾). Quod qua ratione factum sit, et qualis fuerit singulis aetatibus modorum natura, jam, Boeckhio duce, exponere conabimur.

Constat tres fuisse modos antiquissimos, **Dorium**, **Phrygium**, **Lydium**, tetrachordo primitivo respondentes, toni spatio inter se distantes. Hos modos, quum essent inter se et origine et natura plane diversi, sola tensione distinctos fuisse, parum probabile est. Majus vero aliquod discriimen quærentibus variæ species s. figuræ occurunt, quæ in tetrachordo sunt numero tres. Quæ quum ita sint, verisimile est, tres illos modos ita comparatos fuisse, ut varias continerent figuræ diapason. Hoc autem alio argumento magno opere confirmatur. Nam quum postea exstitisset octachordum, **Dorium** diapason hac divisione utebatur: $\frac{1}{2}$: 1: 1: 1: $\frac{1}{2}$: 1: 1
Phrygium hac: 1: $\frac{1}{2}$: 1: 1: 1: $\frac{1}{2}$: 1
Lydium hac: 1: 1: $\frac{1}{2}$: 1: 1: 1: $\frac{1}{2}$
 vel, ut legimus apud Euel. pag. 15, Gaud. p. 20, Bacch. p. 18, Aristid. p. 18, Doria erat 4ta species diapason, Phrygia 3ta, Lydia 2da. Has divisiones accuratius

1) Vide quæ de systemate immutabili disputavimus in diss. de harm. scient. Gr. § 19.

insipienti facile appareat, octachorda illa composita esse ex binis tetrachordis ejusdem speciei tono disjunetis; unde non difficulter concluditur, **Dorium** tetrachordum habuisse primam speciem, **Phrygium** tertiam, **Lydium** secundam.

Jam vero ad octachordum pervenit disputatio, in quo non minus probabile est septem fuisse species diapason. Nam si variis modis varias tribuimus diapason figurās, inde optime explicari posse videtur varia modorum natura et indoles ethica ($\iota\eta\thetao\varsigma$), qui si eandem haberent divisionem et solius tensionis gradu inter se different, unam quandam et varietatis expertem præberent speciem, et si systematis immutabilis divisione uterentur, tristitiam quandam a Græcorum ingenio alienam præ se ferrent. Eadem ratione facilius intelligimus, cur variorum modorum auctores passim nominentur, qui si eandem divisionem paullo gravius acutiusve adhibuisserent, non esset cur magno opere scriptorum laudibus celebrarentur. Sed quod probabile esse docuimus, id perspicuum erit, ubi singula accuratius persecuti erimus.

De tribus octachordi figuris s. de **Doria**, **Phrygia**, **Lydia** harmonia jam diximus. Ex iisdem Euclidis, Gaudentii, Bacchii, Aristidis locis constat, **Mixolydium** diapason habuisse 1mam speciem, **Hypolydium** 5tam, **Hypophrygium** 6tam, **Hypodorum** 7mam. Nam scriptores illi **Mixolydium** sistema ponunt inter hypaten hypatōn systematis immutabilis et paramenē (Vide etiam Plutarchum de mus. cap. 16), **Lydium** inter parhypaten hypatōn et triten diezeugmenōn, **Phrygium** inter lichenon hypatōn et paraneten diezeugmenōn, **Dorium** inter hypaten mesōn et neten diezeugmenōn, **Hypolydium** inter parhypaten mesōn et triten hyperholaeōn, **Hypophrygium** inter lichenon mesōn et paraneten hyperholaeōn. Hunc

autem ordinem non ad tensionem referendum esse, cuius ratio plane est inversa, sed tantummodo, adhibita systematis immutabilis comparatione, speciem diapason singularum modorum facili et apta ratione designare, optime perspicitur vel ex eo, quod Hypodorum diapason et inter mesen ac n̄eten hyperbolæon ponitur et inter pros-lambanomenon ac mesen; quod ad tensionem referri nullo modo potest, ad speciem optime potest, vel ex eo, quod Gaudentius, Bacchius, Plutarchus addunt: οὖτος ἀπὸ ὑπάτης etc. Præterea de Mixolydio habemus gravissimum testimonium Plutarchi, qui (de mus. cap. 16) Lysi auctore refert, Lamproelem hunc modum ita mutasse, ut eam ei tribueret speciem (*σχῆμα*) quæ esset inter paramesen et hypaten hypatōn²⁾; ex quo uno loco satis perspicuum est, veterum modos specie diversos fuisse, eaque, quæ de figuris diapasōn tradunt harmonici, esse ad veterum harmonias revocanda.

Dictum est igitur de specie septem modorum. Jam de tensione eorum dicendum est. Sunt enim, qui figuræ varietate perspecta tensionem dicant omnium fuisse eandem. Sed quum constet, tres antiquissimos modos tensione diversos fuisse, quumque eadem sit eorundem modorum distantia in systemate 3, 13, 15 tonorum, eademque in 7 modis a Ptolemæo revocatis (Ptol. harm. 2, 10, Bacch. p. 12—13) reperiatur, probabile est, eandem fuisse horum 7 modorum diversitatem nec quidquam esse a Græcis unquam in modorum tensione mutatum, ex quo quidem accuratius constituta sit modorum

2) Tensione igitur eadem mansit, quæ si et ipsa mutata esset, non Mixolydiam harmoniam mutasset Lamprocles, sed novam invenisset.

ratio. Hoc consideratis notarum musicarum figuris confirmatur, quarum antiquissimum sistema 6 modos vetustos, Mixolydium, Lydium, Æolium, Phrygium, Iastium, Dorium, hemitonii spatio inter se distantes continens diapason et diatessaron complectitur. (Vide Boeckh. p. 220, 244—250).

§ 5.

Sed jam ad cæteros modos redeundum est nobis. Nam ante Hypolydium, Hypodorum, Hypophrygium existit esse videntur Iastius et Æolius¹). Hoc vel ex simplicitate nominum apparet vel ex notarum figuris. Itaque videmus, nec certos horum antiquissimorum modorum auctores memorari solere, et has solas harmonias cum Doria Hellenicarum harmoniarum nomine ab Heraclide celebrari ap. Athen. XIV p. 624.

Quæritur igitur, qualem divisionem habuerint Iastius et Æolius. Hoc, de quo a nullo veterum scriptorum quidquam traditum est, ex quibusdam Athenæi et Plutarchi locis acutissime elicuit Boeckhius ita ut demonstraret, Æoliæ harmoniæ et Hypodoriæ eandem fuisse speciem, eandem Iastiæ et Hypophrygiæ. Ait enim apud Athen. XIV, 624 Heraclides: τὸ δὲ Ἀιολέων ἡθος ἔχει τὸ γαῦρον καὶ δύκαδες — — — διὸ καὶ περιέχοντι τὸ τῆς ὑποδορίες καλονυμέρης ἀρμονίας²) ἡθος· αὗτη γάρ ἐστιν ἡγ

¹⁾ Mixolydium quoque tribus illis modis esse antiquiore ostendunt note musicæ, quorum systema pertinet ab hypate Dorii (ἢ: hypate mesōn recentioris Dorii, quem adjectum esset tetrachord. hypatōn) ad neten Mixolydii (ἢ: neten diezeugmenōn recentioris Mixolydii, quem adpositum esset tetrachordum hyperbolæōn).

²⁾ Αρμονία apud antiquos significabat diapason et consonantiam Nicom. 16. 17 et systema. Omnino autem ad omnia illa syste-

ἐξάλοντι αἰολίδια etc — et paullo post πρότερον μὲν οὖν αἰολίδια αὐτὴν ἐξάλοντι, ὑστερον δὲ ὑπωδώριον etc. — Ex hoc loco apparet, *Æoliam* harmoniam et *Hypodoriam* eandem fuisse. Manifestum est etiam, intelligi h. l. speciem diapason, non tensionem, qua constat magno opere inter se distare *Æolium* et *Hypodorum* modum, idque vel inde perspicitur, quod Lasus dicit βαρύβρομον ἀρμονίαν, quod ad tensionem *Æolii* modi referri non potest. Etiam illud apte convenit cum iis, quæ exposuimus, quod Heraclides ait, hanc harmoniam prius *Æoliam*, post (ο: post amplificatum systema et inventum modum *Hypodorum*) appellatam esse *Hypodoriām*. Omnino autem ex iis, quæ paullo post p. 625

mata referebatur, quæ vel diapason vel non multo plus minusve continebant. Vide Aristid. p. 17, ubi exponuntur diagrammata 6 veterum harmoniarum, quas Plato de republ. commemorat, Aristoxen. pag. 36, Aristot. probl. XIX, 7, 25, 44, 47, ubi systemata heptachorda vocantur harmoniæ. Horum systematum ἡθος et proprietas in primis in specie s. figura cernebatur Athen. XIV, 624. 625; quare veteres hæc systemata vocabant ἄρχες τῶν ἡθῶν Aristid. pag. 18. Quæ quum ita essent, in ipso harmoniæ vocabulo inerat speciei s. figuræ significatio Athen. XIV, 624 ἐπεὶ οὖν τὸ μέλος τοιὺν ὑπωδώροις, εἰκότω; αἰολίδια φροῖν εἴρει τὴν ἀρμονίαν ὁ Λῖνος. Postea autem invento systemate immutabili quum ad disdiapason perducta esset systematis magnitudo, ad hoc adtemperabant singula systemata, quæ jam per omnes species cani poterant. Quum igitur recentiorum systematum differentiæ non in singulari quadam figuræ varietate sed tantummodo in tensione positæ essent, inde ortum vocabulum toni ο: tensionis apud scriptores artis, qui doctrinam de figuris a tonorum doctrina ita segregant, ut illam ad systematum rationem referant, hanc in propria doctrinæ parte ponant, ut Eucl. p. 16. 19 Aristid. p. 18. 22. Harmoniæ autem vocabulum, quod vulgari usu ad systemata universe trahebatur, apud scriptores minus doctos etiam de systematis disdiapason complectentibus usurpabatur. — Hac ratione veterum loquendi usus, alias impeditissimus, facillime explicari mihi videtur. Vide quæ de harmoniæ vocabulo disputavimus in diss. de harm. scient. Græc. p. 117.

afferuntur, verbis³⁾ appareat, Heraclidem amplecti eorum sententiam, qui tantummodo septem modos statuerent et negarent adseendendum esse ad harmoniam Hypermixolydiam s. Hyperphrygiam, cuius divisio æqualis esset Hypodoriæ, tensio diapason acutior.

Sed jam ad Iastium modum pergamus. Ex sex modis hemitonio inter se distantibus, quos antiquissimos esse vel ex notarum figuris vel ex ipsis modorum nominibus constat, a Mixolydio, Lydio, Æolio, Phrygio, Dorio occupatas videmus species 1mam, 2dam, 3tiam, 4tam, 7mam; videmus deinde, Hypolydīo hemitonii spatio a Dorio distanti tribui 5tam speciem. Restat igitur 6ta. Hanc autem tribuendam esse interjectæ Iastiæ harmoniæ, quæ una superest, quis non supicetur? Sed accedere oportet alia argumenta.

Si 7 modos in tabula exponimus (6ta specie Iastio modo ὑποθετικῶς tributa), hanc eorum rationem inventimus:

3) καταφρονητέον οὖν τῶν τὰς μὲν κατ'εῖδος διάφορὰς οὐδὲν διναιμένων θεωρεῖν, ἐπακολουθούντων δὲ τῇ τῶν φθόγγων δξύτητι καὶ βιβύτητι καὶ τιθεμένων ὑπερμιζολύδιον ἄρμονιαν καὶ πάλιν ὑπὲρ ταύτης ἄλλην οὐχ ὁδῷ γὰρ οὔτε τὴν ὑπερμιξολύδιον οὔτε τὴν ὑπερφρένγιον ἰδιον ἔχεσσαν ἥθος· καίτοι τινές φυσιν ἄλλην ἔξενορχένται καὶ τὴν ἄρμονιαν ὑποφρένγιον δεῖ δὲ τὴν ἄρμονιαν εἶδος ἔχειν ἥθοντος ἢ πάθοντος καθάπερ ἡ Δοκοσιτέ. Hic locus (vide Boeckh. p. 225) non parum corruptus videtur. Fortasse legendum: οὐχ ὁδῷ γὰρ τῇ ὑπερμιξολύδιον ἢ (εἴτε) ὑπερφρένγιον etc. et paullo post pro ὑποφρένγιον-ὑπερφρένγιον. Constat enim in ejusmodi voc. sexcenties permutari ὑπό et ὑπέρ. Hac emendatione admissa multa mihi facilius fluere videntur. Nam primum mirum est, nominari Hypophrygium, de quo cur Heraclidi aliquid dicere in mentem venerit, vix intelligi potest; deinde λογοστή nihil habet, quod offendat. Verum tamen si cui placuerit cum Boeckhio Hyperphrygium mutare in Hyperlydium, non acriter repugnabo.

Mixolyd.	$\frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1 — 1$ sp.
Lyd.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2} — 2$ sp.
Æol.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 — 7$ sp.
Phryg.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 — 3$ sp.
Iast.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 — 6$ sp.
Dor.	$\frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 — 4$ sp.
Hypolyd. ¹⁾	$1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2} — 5$ sp.

Apparet igitur, Phrygium in medio positum immobilem esse nec inverti se pati, sed inversum eandem præbere speciem; ab hoc autem qui in utramque partem pari intervallo distent, eos non solum tensione oppositos esse sed etiam specie diapason, ita ut totum sistema non parum apte et concinne institutum esse a veteribus manifestum sit. Jam Damon (Plut. de mus. cap. 16) invenit harmoniam ἐπανειμένην Λυδιστί, ἐρατίαν τῇ Μιξολυδιστί, παραπλησίαν δύσαν τῇ Τάδι²⁾). Lydia remissa est Hypolydia, quæ opposita est Mixolydiæ et tensione et figura, ut ex ea, quam apposuimus, tabula intelligere licet³⁾. Hæc autem harmonia dicitur παραπλησία τῇ Τάδι, quod ad tensionem referri nisi admodum contorte non potest; nam propior est certe vel Doriæ vel Hypoæoliæ; ad speciem optime potest. Nam Hypolydia species hæc est: 1, 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, $\frac{1}{2}$. Iastia hæc: 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1, 1, $\frac{1}{2}$, 1. Sunt igitur tetrachorda ejusdem generis, sed in Iastia tonus

1) Hypolydiam speciem et Mixolydiam Græcis minus probatas fuisse putat Bellermann (Anon. scr. pag. 36), quod illa a primario sono non ascenderet in intervallum diatessaron, hæc non in intervallum diapente. Vide Aristox. pag. 54.

2) Vide Bellermann l. c. pag. 40.

3) Vide Boeckh. p. 225, ad eujus argumenta contra Burettum illud etiam accedit, quod in proximis de ipsa specie diapason disputatur.

est in acuto, in Hypolydia in gravi. Omnino autem quoniam Iastia opposita est *Æoliae*, *Æoliae* autem docuimus 7mam fuisse speciem, apparet, Iastiam inversa figura ɔ: 6ta usam esse¹⁾.

§ 6.

Perspecta hac oppositorum modorum lege et ratione, reliquorum speciem deprehendere non erit difficile. Itaque jam omnes modos in tabula exponamus:

Hyperlyd.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 6$ sp.
... aol.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 3$ —
... phryg.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 \dots 7$ —
... iast.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2} \dots 2$ —
Mixolyd.	$\frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1 \dots 1$ —
Lyd.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2} \dots 2$ —
Æol.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 \dots 7$ —
Phryg.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 3$ —
Iast.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 6$ —
Dor.	$\frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 \dots 4$ —
Hypolyd.	$1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2} \dots 5$ —
... aol.	$\frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 \dots 4$ —
... phryg.	$1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 6$ —
... iast.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}, 1 \dots 3$ —
... dor.	$1, \frac{1}{2}, 1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1 \dots 7$ —

Quoniam constat Hypodorii speciem fuisse 7mam Hypophrygii 6tam, patet, inversas fuisse Hyperlydii et Hyperphrygii figuram ɔ: hujus 7mam, illius 6tam. Itaque eadem est Hyperlydii et Iastii; id quod egregie con-

1) Idem alio argumento usus docet Bellermann. Anon script. pag. 37 not.

firmatur verbis Aristidis Quinctiliani, qui diagrammata exposuit 6 antiquorum modorum pag. 21. 22²).

Restant Hypoastiū et qui huic oppositus est Hyperæoliū, Hypoæoliū et huic oppositus Hyperastiū. Sed horum quoque figurās invenire licet, accuratius perspecta compositōrum modorum naturā. Videmus enim ex Doria, Phrygia, Lydia specie diatessaron ita factas esse figurās diapason, ut dupplicatum sit tetrachordū, interposito tono disjungente. Quoniam autem in his tetrachordis species eum tensione pugnat²), et quoniam ex iisdem tetrachordis oriuntur Hyperdoriū (Mixolyd.), Hyperphrygiū, Hyperlydiū, apposito tono in acuto, appetat in his omnibus modis speciem pugnare cum tensione. In Hypolydio autem, Iastio, Æolio, Mixolydio, quorum singuli inter se toni intervallo distant, ex ea, quam apposuimus, tabula facile intelligimus, speciem diapason congruere cum tensione, ut non difficile sit ex ipsa modorum tensione concludere, 2dam fuisse Hyperastiī, 3tiam Hyperæoliī, eandem Hypoastiī speciem. Itaque in his quoque modis eandem servari legem videmus, ut tensione oppositi modi inversa utantur specie diapason.

Eodem nos aliæ viæ deducunt. Probabile est enim, qualis sit ratio Dorii, Phrygii, Lydii ad eos, qui nominibus ὑπό aut ὑπέρ insigniti sunt, talem intercedere inter Æolium, Iastium atque eos, qui his pariter respondent. Jam

1) αἰς οἱ πάντι παλαιότεροι πρός τις ἀρχαὶ πέχονται.

2) Nam si comparamus 3 figurās tetrachordi, Doriam ½, 1, 1, Phrygiam 1, ½, 1, Lydiam 1, 1, ½, videmus Lydium tetrachordū fieri ex Phrygio, addito tono in gravi. similiter Phrygium ex Dorio. Sed, tensionis ratione habita, Lydium fit ex Phrygio, addito tono in acuto, similiter Phrygium ex Dorio.

vero quum Iastia species sit eadem Hypophrygia, patet, Hypoastiam esse Phrygiam, et quum Aëolia sit Hypodoria, Hypoæoliam esse Doriam, et ex altera parte quum Iastia sit Hyperlydia, Hyperiastiam esse Lydiam, quum Aëolia sit Hyperphrygia, Hyperæoliam esse Phrygiam.

Deinde etiam illud consideremus. Quemadmodum Phrygius in medio positus modos pari intervallo in utramque partem distantes habet specie oppositos, ita Hypolydius et Mixolydius in extrema parte veteris systematis collocati modos pari intervallo in utramque partem distantes habent specie pares. Itaque quemadmodum constat Hypodorum esse Aëolum, Hypophrygium Iastium, manifestum est Hypoastium esse Phrygium, Hypoæolium Doriū, et ex altera parte, ut Iastium Hyperlydium esse scimus, Aëolum Hyperphrygium, ita probabile est, Hyperæolium esse Phrygium, Hyperiastium Lydium. Hypolydius et Mixolydius soli speciem habent sibi propriam. Hypoastius autem et Hyperæolius, qui Phrygiam habent speciem, non aliter atque ipse Phrygius, modos utrimque hemitonio distantes efficiunt specie oppositos.

§ 7.

Jam vero in questionem venit, quum constet, Iastio fuisse 6tam speciem, Aëlio 7mam, Iastium autem et Aëolium esse Hypodorio et Hypophrygio antiquiores, cur inter nomina 7 figurarum apud artis scriptores inveniantur Hypodoria et Hypophrygia, non Iastia et Aëolia. Hujus autem rei hæc videtur fuisse causa. Post inventum systema immutabile, quod disdiapason in longitudinem patens omnes species diapason continebat, omnes modi ad hoc descripti sunt. Quoniam vero, ut recte observavit Ptolemæus, hæc omnis modorum varietas non tam eam

ob rem instituta erat, ut eadem melodia paullo acutius graviusve cani posset, quam ut in canendo aptus quidam transitus ex altero modo in alterum et auribus accepta quedam variatio exsisteret (Ptol. 2, 7), ita a musicis institutum videtur totum systema, ut, ab eodem sono initio facto, intra eosdem terminos varios modos contineret. Hoc postea quoque a Ptolemæo factum esse constat. Jam vero initio facto a diapason aut omnium gravissimo aut medio totius systematis (13 tonorum) ε: a proslambano-meno vel a mese Hypodorii modi, cuius diapason ipsius systematis immutabilis divisione utens propterea appellatur *zōtróv*, vel ab A nostrorum hominum, ab hoc, inquam, facto initio, Hypodorus modus 7mam speciem habere inventus est, Hypophrygius 6tam, Hypolydius 5tam, Dorius 4tam, Phrygius 3tiam, Lydius 2dam, Mixolydius 1mam.— Hyperphrygius autem et Hyperlydius sunt Hypodorio et Hypophrygio diapason intervallo acutiores. Hypoastius vero, Hypoæolius, Iastius, Æolius, Hyperiastius, Hyperæolius nec ad terminos illorum apte respondent iisdemque finibus includi possunt nec speciem habent sibi propriam, sed hemitonio graviores Hypoastius Hypophrygiam, Hypoæolius Hypolydiam, Iastius Phrygiam, Æolius Lydiam, Hyperiastius hemitonio acutior Mixolydiam, Hyperæolius Hyperlydiam habent speciem. Itaque hi modi harmonicæ artis doctribus aut plane erant repudiandi aut ad alteros illos specie pares referendi. Utrumque usu venisse videmus. Ptolemæus enim haud dubie veterum musicorum (ut Heraclidis Pontici) auctoritatem secutus modos illos omnino repudiat idemque non solum Hyperæolium et Hyperlydium, qui modi Hypoastium et Hypophrygium referentes ne Aristoxeno quidem probantur, ex modorum numero excludit, sed etiam Hyperphrygium, quem, quum esset specie

Hypodorus, tamen receperat Aristoxenus, scilicet ut systema illud ad diapason extenderet. Alii autem harmonicæ artis magistri, ut Aristoxenus, Euclides, Aristides, hos modos ita dispensant, ut unum Hypodorum statuant, duos Hypophrygios, duos Hypolydios, unum Dorium, duos Phrygios, duos Lydios, duos Mixolydios. Nam sonus, a quo incipitur, si in Hypodorio est mese, in Hypophrygio est lichanos mesón (quæ in Hypoiaستio est hemitonio gravior), in Hypolydio parhypate mesón (in Hypoæolio hemitonio gravior), in Dorio hypate mesón, in Phrygio lichanos hypatòn (in Iast. hemitonio gravior), in Mixolydio hypate hypatòn (in Hyperiast. hemitonio acutior). Huc pertinent verba Aristides pag. 18: ἐκ δὴ τούτου φανερόν, ὡς ταυτὸν ὑποθεμένοις σημεῖον πρῶτον, ἄλλοτε ἄλλῃ δυνάμει φθόγγον κατονομαζόμενον, ἐκ τῆς τῶν ἐφεξῆς φθόγγων ἀκολεθίας τὴν τῆς ἀρμονίας ποιότητα φανερὰν γίγνεσθαι συμβαίνει.

Ex his omnibus hoc mihi elucere videtur, varios fuisse variis temporibus pro varia systematis magnitudine modorum numeros, prima ætate tres, tetrachordo systematis antiquissimi (lyræ Mercurii) respondentes, deinde septem, octahordo systemati (lyræ Terpandri) respondentes, quorum suam quisque haberet speciem¹; tandem quum

1) Itaque antiquissimo tempore certa quedam tensio cum certa specie diapason s. divisione intervallorum conjuncta fuisse videtur. Itaque Plutarchus de mus. cap. 6: ὃ γὰρ έξην τὸ παλαιὸν μεταφέρειν τὰς ἀρμονίας, et paullo post ὃ έξην παραβῆναι τὸ καθ' ἕκαστον τερομοιηένον εἶδος τῆς τάσεως. Singulis ἴμοδις singula adaptata erant instrumenta musica Pausan. lib. 9 cap. 12. Athen. lib. 14, 63J. Hoc paullatim musica arte diligentius exulta inventisque artificiosioribus instrumentis, immutatum est; id quod saepe queruntur scriptores antiquæ simplicitatis studiosi.

ad disdiapason pervenisset systema, vel tredecim vel quindecim, quorum singuli ad immutabilis systematis formam descripti omnes continerent figuræ diapason. Et quod jam antea²⁾ ostendimus, Græcos, quo minus vocum concentui sive ei, quam nos dicimus, harmoniæ studerent, eo plus operæ et curæ in melodiæ varietate posuisse, id non solum ex generum, sed etiam ex figurarum multitudine cernitur. Nam quum singuli modi per 7 species canerentur, hinc factum est, ut veterum harmonia plus varietatis haberet, quam fieri potest in illis duabus figuris (dura et molli), quibus utuntur nostri musici³⁾, quamquam fateor, recentiorum musicam, omissa ista varietate, majora bona assecutam mihi videri.

Quæ de tempore inyentorum modorum et de ethica eorum indole tradita sunt a veteribus, ea quamvis digna sint, quæ accuratius investigentur, tamen hoc loco a tractatione nostra aliena sunt, quoniam id unum nobis proposuimus, ut ea diligentius illustraremus, quæ ab antiquis harmonicis essent ad harmonicam scientiam relata, et quantum fieri posset, aliunde depromeremus, quæ illi in scientia ista tractanda vel brevius attigissent vel obscurius. Illa

²⁾ In diss. de harm. scient. Græc. § 24.

³⁾ Vide Boeckh. p. 222, ubi tamen justo major videtur ea differentia, quâ Græcorum harmonia nostram superare dicitur. Nam quod ait, 15 modos per 7 species divisos 105 præbere varia diagrammata s. scalas, excludendi sunt certe ex hoc numero Hyperphrygius, Hyperæolius, Hyperlydius, qui tres graviores referunt. Itaque ea ratio intercedit inter nostra et veterum diagrammata, ut nos viginti quattuor habeamus varia systemata, vetores octoginta quatuor, quorum nonnulla tamen minus usitata fuisse probabile est id quod de Mixolydiis et Hypolydiis systematis statuisse diximus Bellemannum.

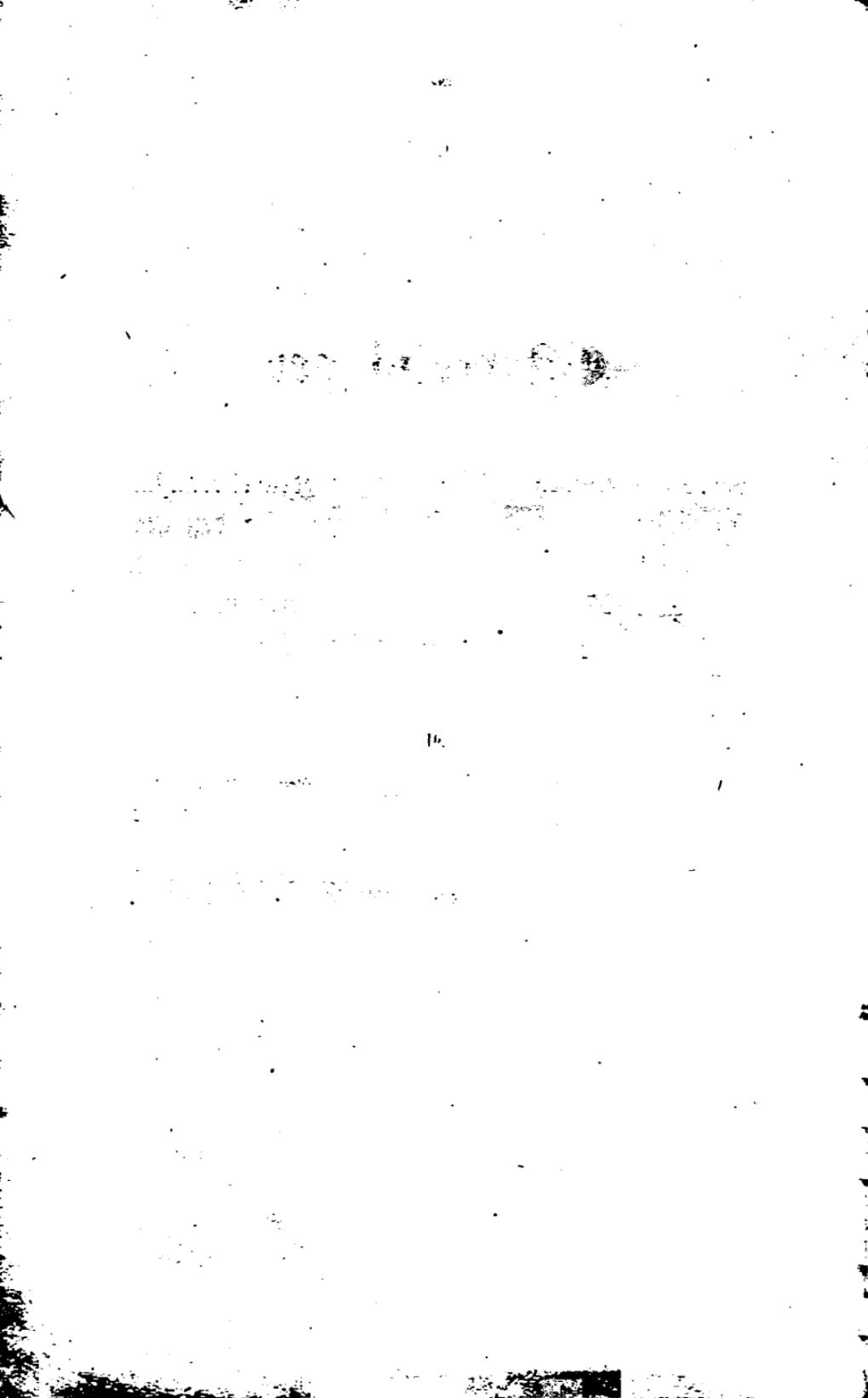
autem, quorum multa obscura sunt et s^epe contraria
ac sibi repugnantia, qui accuratius cognoscere velit,
ea legat, quae Boeckhius ad Pind. pag. 235—244 con-
gessit.

Efterretninger

om Sorø Academies Skole og Opdragelsesanstalt
fra sammes Begyndelse som føreget, fra den aca-
demiske Læreanstalt adskilt Institut den 3de Marts
1843 indtil Skolens Hovedexamen i
Slutningen af Juli s. A.

af

**Skolens og Opdragelsesanstalten's constituerede
Rector.**

Da Sorø Academies Skoles og Opdragelsesanstalts Eristens i sin nuværende Form — som et særeget, fra den academiske Læreanstalt adskilt Institut — endnu kun omfatter et Par Maaneder, og dens Bestræbelser i denne Tid væsentlig have været rettede deels paa noiere at bestemme de Punkter, hvori Adskillelsen skulde foretages, deels paa at lægge Grunden til hin fremtidige Virksomhed og fastsætte de Former, under hvilke den sikkert syntes at kunne næae sit Maal, saa kan der først til næste Aar være Tale om en nosigtigere Fremstilling af disse tildeles endnu ikke fuldkommen ordnede Forhold, og jeg vil derfor her indskrænke mig til en Angivelse af de for Skolen og Opdragelsesanstalten vigtigste Facta i dens korte Tidværelse under den nuværende Bestyrelse.

Under den 11 Marts d. A. modtog jeg fra den Kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler Communication om, at det under Ædie samme Maaned havde behaget Hans Majestæt Kongen paa Directionens allerunderdanigste Forestilling allernaadigst at bestemme: 1) at Sorø Academies Opdragelsesanstalt og Skole skal som et særeget Institut være adskilt fra den academiske Læreanstalt, 2) at som Følge heraf samtlige nu ansatte Lectorer ophøre at give Underviisning i Skolen samt at tage Deel i Bestyrelsen af Opdragelsen og Underviisningen, 3) at, saalænge indtil en Director er allernaadigst udnøevnt, vedbliver Bestyrelsen af de den academiske Læreanstalt vedkommende Anliggender paa samme Maade som hidtil at varetages af Lector Ingemann, der overtager de Functioner, som i saa Henseende have paaligget Director, 4)

at Opdragelsesanstaalten og Skolen indtil videre blive at foretage af en constitueret Rector, der i Forening med Adjunkerne besørger Undervisningen i Skolen, ligesom han ogsaa med Assistance af en eller flere af de dertil bedst skikkede Adjunkter overtager Bestyrelsen af Opdragelsen. I samme Directionsskrivelse underrettedes jeg om, at det under den 7de f. M. havde behaget Hans Majestet allernaadigst at constituere mig til indtil videre som Rector at forestaae Academiets Opdragelsesanstaalt og Skole. Tillige opfordredes jeg til i Forening med den fungerende Director, Rector Ingemann, at indkomme med Betænkninger og Forslag angaaende de Foranstaltninger, som med Hensyn til Adskillelsen mellem den academiske Læreanstalt og Skolen samt Opdragelsesanstaalten strax lode sig udføre, som om min egen Ustrædelse af mine nye Functioner, om de Læresag, som ved Lectorernes *) Afgang fra Skolen enten kunde tildeles de nuværende Adjunkter eller hvis Besorgelse maatte overdrages til nye Lærere, fremdeles om de Regler, hvorefter Bibliothekets og de øvrige videnstabelige Apparaters Vedligeholdelse og sælleds Afbenyttelse saavel for den academiske Læreanstalt som for Skolen kunde ordnes, om det Forhold, hvori Konstlærerne, Deconomen, Sygevarterken, Oldfruen og de underordnede Betjente kunde sættes til begge Institutter, om Fordelingen af Archivet samt af den til Contoirhold bestemte Sum mellem den academiske Læreanstalt og Skolen m. v.

Efter at jeg ifølge denne Directionsskrivelse Mandagen d. 20de Marts havde overtaget den mig som constitueret Rector overdragne Bestyrelse af Skolen og Opdragelsesanstaalten, blev de forlangte Betænkninger afgivne af mig i Forening med

*) Disse havde hidtil besørget hele Undervisningen i øverste Klasse, Undervisningen i Religion gennem hele Skolen og Undervisningen i Graast, Naturhistorie og Natursære i de 3 øverste Klasser.

den fungerende Director, og i en Directionsstrikelse af 1ste April d. II. modtoge vi ifølge disse Directionens intil videre fastsatte Bestemmelser angaaende ovennævnte Forhold, af hvilke efterfølgende vare de vigtigste, 1) at Bibliotheket og de viden-skabelige Apparater vedblive at henhøre under den academiske Læreanstalt, dog saaledes at samtlige Lærere beholde den dem i Reglementet for den academiske Læreanstalt tilstaaede Rettighed til at indgive Bogforslag til Director, og at Rector gives Sæde og Stemme i et aarligt extraordinært Lærermøde, som skal afholdes til Overveielse og Bestemmelse af Bogforslaget, navnligen med Hensyn til Anskaffelsen af pædagogiske Skrifter. 2) at Konstlærerne ansees som henhørende til den academiske Lære-anstalt med Forpligtelse til at give Undervisning i Skolen og derfor i academiske Anliggender have at henvende sig til Director, i Skoleanliggender til Rector. I Sager angaaende deres Stilling i det Hele har Director at gjøre Indstilling til Directionen, ledsgaget af Betenkning fra Rector for Skolens Vedkommende. 3) Spiseværtens, Sygevarterstjen og Oldfruen henhøre væsentligt til Skolen og Opdragelsesanstaalten og staae som Følge heraf under Rectors Tilshyn med Undtagelse af hvad der udelukkende angaaer den academiske Læreanstalt og Academisterne. Indstillinger til Directionen angaaende disse Behente i Sager, som angaae deres Forhold og Stilling i det Hele, blive at afgive af Rector med vedsejet Betenkning fra Director for den academiske Læreanstalts Vedkommende. 4) Gartneren ved Academiets Plantagehave, Pedellen og Opvarteren i Academistboligen henhøre under den academiske Læreanstalt og staae som Følge deraf under Director, den første dog for den botaniske Deel af Havens Cultur under nærmest Tilshyn af den botaniske Docent ved Academiet; derimod staae de 4 Opvartere ved Opdragelsesanstaalten under Rector, ligesom det forhen Director paahvilende Tilshyn med Spiseværtens Ejendomfolk

tilfælder Rector. 5) af det nuværende Directoratsarchiv blive de Documenter, som alene vedkomme den academiske Læreanstalt, hos Director, de Documenter, som udelukkende angaae Skolen og Opdragelsesansten, blive at afgelvere til Rector, de som ere føreløs for den academiske Læreanstalt og Skolen, forblive hos Director, men afskrives, forsaavidt Skolen vedkommer, til dennes Archiv. 6) den til Directoratets Contoirhold henlagte Sum stilles for det Første til Directors og Rectors føreløs Disposition, hver for sit Bedkommende, indtil det efter nogen Tids Erfaring nærmere kan bestemmes, hvorledes den i et passende Forhold kan deles mellem begge. 7) Localerne i Academiebygningen fordeles saaledes mellem den academiske Læreanstalt og Skolen samt Opdragelsesansten, at hele den mellemste Etage bliver til Afbemyttelse for hin, den nederste og øverste Etage samt de øvrige Dele af Bygningen for denne, hvorefter da Inventariet paa førstnevnte Sted kommer til at staae under Directors og paa sidstnevnte Sted under Rectors Tilshyn. 8) at Ride- og Fægteskolen som henhørende under den academiske Læreanstalt staae under Director, hvorimod den hele øvrige Gymnastik, dens Localer og Apparater samt Badeanstalten gaaer over til Rector, under Gymnastiklærerens nærmeste Tilshyn.

Ell disse Hovedbestemmelser, som nærmere fastsætte Adskillets og ordne de vigtigste Punkter i det fremtidige Forhold mellem den academiske Læreanstalt og Skolen samt Opdragelsesansten, ere senere endnu adskillige speciellere, til det samme Maal sigtende Bestemmelser tilføiede. Saaledes er i en Directionsskrivelse af 1 April d. 2., efter foregaaende Forespørgsel af den fungerende Director og mig i Forening, den hidtilværende Bestemmelse om Programmers Udgivelse indtil videre forandret derhen, at 2 Programmer aarlig udgives fra Academiet, nemlig et Program fra den academiske Læreanstalt i

Anledning af Kongens Fødselsdag, som efter Omgang forfattes af Director og Lectorerne, og i Analogie med hvad for de lærde Skoler i Almindelighed ved Forordningen af 7 Novbr. 1809 § 89 er anordnet, et Program fra Skolen og Opdragelsesanstalten som Indbydelse til Skolens Hovedexamens, hvilket maatte indeholde en enten af Rector eller en af Skolens Lævere forfattet videnskabelig Udarbeidelse i Forbindelse med Skolefefterretninger, der meddeles af Rector.

I en anden Skrivelse af samme Datum har Directionen, med Hensyn til den fremtidige Nødvendighed af at holde de twende nu adskilte Instituters Udgifter strængt sondrede baade indbyrdes og fra de øvrige Academiet som Stiftelse i Almindelighed tilfaldende Udgifter, ved det for indeværende Aar allernaadigst approberede Budget gjort en hertil sigtende Fordeling i sammes enkelte Udgiftsposter, som ere klassificerede efter de trende Hoveddele a) den academiske Læreanstalt b) Skolens og Opdragelsesanstalten c) Academiet i Almindelighed, og enhver af disse igjen udført med de Summer, som efter en approximativ Calcule antages at tilfalte hver især, ligefom der om de Poster, der udelukkende henhøre til een af Afdelingerne, er antydet, til hvilken Afdeling de henhøre. Det følger heraf, at de Udgiftsposter, hvorpaa Director hidtil alene har udstedt Anvisning, nu, saaledes som Budgettet for i Aar er ordnet og meddeelt allerhøieste Sanction, ville høre baade under den fungerende Directors og den constituerede Rectors Ressort, og af disse har igjen Enhver at anvise paa de Udgiftssummer, som efter den gjorte Inddeling ere henførte til den hver især tilkomende Afdeling. Kun paa de Udgiftsbeløb, som det har været umuligt endnu iaar med en bestemt Sum at fordele imellem Directors og Rectors Ressort, nemlig Udgifterne til Contoirhold, til Programmer og til reglementerede Fester og Høstideligheder, skulle for iaar den fungerende Director og den con-

stituerede Rector i Fælledsskab, dog hver for sit Bedkommende, anvise de Udgifter, som i Virkeligheden paaløbe for de enhyer af dem underlagte Afdelinger, hvorhos dog Directionen har truffet de fornødne Foranstaltninger for at forebygge, at Budgetbeløbet i overmængte Poster overskrides, medens Director og Rector, hver for sig og uafhængige af hinanden, udstede Anvisninger paa disse fælleds Conti.

En anden speciellere Bestemmelse indeholdes i en Directions-skrivelse af 15 April, i hvilken Directionen, ifølge en af Director og Rector i Forening gjort Indstilling, bifaldt, at af de 4 Baade, som hidtil have staaret under Directors Opsyn, fremtidigen den saakaldte Academisternes Baad og den mindre af de store Baade staarer under Directoren ved den academiske Læreanstalt, men at den saakaldte Svømmebaad og den større af de store Baade ressorterer under Rector ved Skolen og Opdragelsesanstaalten, medens det specielle Tilshyn med samtlige Baades Conservation og Reparation bliver at føre af Gymnastikcereren.

Bed disse Resolutioner og Foranstaltninger er nu Adskillelsen mellem den academiske Læreanstalt og Skolen samt Opdragelsesanstaalten nærmere fastsat, og det er i denne Henseende ikke blot mit Haab, men ogsaa min Overbeviisning, at jo nøjere den ydre Adskillelse i alle enkelte Punkter bliver bestemt og udført, des fastere vil det indre Baand knyttes, des mere levende og frugtbart vil den Erfjendelse blive, at man paa begge Sider har fælleds Interesser, ligesom fælleds Maal og Diened, og at Alt, hvad der gavnner eller skader det ene af disse Instituter, ufeilbarlig maa medføre de samme Følger for det andet.

Vi komme nu nærmest til de Foranstaltninger, hvorved ikke blot Skolens selvstændige Tilværelse er hæydet, men ogsaa Spirer til dens fremtidige Liv og Udvikling ere lagte.

I en Directionsskrivelse af 1 April d. A. blev det mig paalagt at udarbeide og til Directionen at indsende et Udkast til et Interimsreglement for Sors Academies Skole, hvilket Udkast skulde bestaae i en Revision af Reglement **II** for Sors Academies Skole i Sædeleshed, hvortil skulde føjes de Bestemmelser af Reglement **I** angaaende Bestyrelsen og Undervisningen i Almindelighed, der lade sig referere til Skolen og Opdragelsesanstaalten som føreget for sig bestaaende Institut, og hvori tillige skulde optages de Forandringer og Modifikationer, som deels ere en Følge af de senere saavel ved allerhøieste Resolutioner som ved Directionsskrivelser givne Tillægsbestemmelser, deels i og for sig efter Forholdets Natur ville følge af den ved Academiets Indretning indtraadte Forandring, deels overhovedet efter den siden Neglementernes Emanation vundne Erfaring maae ansees for ønskelige og nødvendige. De Forslag til Forandring, som ikke vare en Følge af givne Bestemmelser, paalagde Directionen mig omstændeligt at motivere, ligesom den ansaae det for ønskeligt, at jeg angaaende de Poster, hvor Directors og Rectors Pligter gjensidig berørte hinanden, nærmere confererede med den fungerende Director ved den academiske Læreanstalt. Efterat Directionen, som allerede i ovennævnte Skrivelse havde meddeelt mig adskilige veiledende Bemærkninger og senere i Skrivelse af 15 April, efter Indstillingen deels af Rector alene deels af Director og Rector i Fælledskab, afgjort endel forelsbige Questitioner om Gjenstande, som skulde optages i Reglementet, indkom jeg under 1 Mai med et af udførlige motiverende Bemærkninger ledsgaget Udkast til et Reglement, hvori jeg havde forsøgt at opfylde den mig paalagte Pligt ved at tilveiebringe et til Sagenes Natur og Nutidens Forhold svarende, ved en bestemt og klar Anordning af Materien overskueligt Reglement, der kan afgive et hensigtsmæssigt Grundlag for Skolens fremtidige Liv og Virks

somhed. Dette skal i sin Tid i den Form, hvori det af Directionen har modtaget sin Sanction, blive offentlig meddeelt.

Kort efter Udarbejdelsen af dette mig af Directionen paa-lagte Udkast til et Interimsreglement tillod jeg mig uopfor-dret under 3 Mai s. A. at fremsende en lignende Revision af andet under 8 Mai 1827 udstedt Reglement, kaldet „Reg-ler til Tagttagelse af Eleverne og de Skolesøgende i Sorø Academies Opdragelsesanstalt og Skole“, med den Bøn, at Directionen, saafremt den maatte billige de deri foretagne For-andringer og Modificationer, da vilde sanctionere disse ligesom det ovenfor omtalte Reglement. Denne Revision, som jeg har foretaget i Forbindelse med de paa Academiebygningen boende opsigtførende Adjuncter følger overhovedet de samme Grundsætninger som hūnt Udkast, og Forslagene til Modifica-tioner og Tillæg have ders vigtigste Kilde i a) hvad der lige-frem følger af senere Lovbestemmelser og navnlig af de seneste Forandringer, b) hvad Erfaring saavel andetsteds som hos os selv har indført og anbefalet som gavnligt. Navnlig ere deri optagne nogle Regler til Tagttagelse af de Skolesøgende i Sorø Academies Skole, som under 1 September 1838 af Directio-nen vare confirmerede. Ogsaa dette Reglement skal i sin Tid efter at have modtaget Directionens Sanction blive offentlig meddeelt.

Disse Reglementer ere bestemte til at ordne Bestyrelsen, Underviisningen og Opdragelsen i Almindelighed. Med Hensyn til den specielle Underviisningsplan for Sorø Academies Skole vil der fra næste Skoleaar eller fra den 1 Septbr. d. A. ifølge et af mig indgivet og af Directionen under 23 Mai forelsbig approberet Forslag foregaae en temmelig omfattende Forandring, hvis Grund og almindelige Beskaffenhed i en offentlig Be-fjendtgjørelse allerede er antydet.¹⁾

¹⁾ I den Berlingske Tidende.

At den hidtil i denne Skole fulgte Plan og Fordeling af Underviisningsgjenstandene og deres Timetal i Skolens forskjellige Klasser kunde trænge til adskillige væsentlige Forandringer, er temmelig almindelig anerkjendt både af Skolens egne Lærere og af Andre. For saaledes at anføre et eneste Exempel begyndte Disciplene hidtil i Skolens nederste Klasse, efter der at være optagne med de førdeles ringe Fordringer, som i Skoleforordningens § 63 eller Statuterne for Sors Academie § 20 ere fastsatte, i en Alder af omrent 10 Aar paa eengang paa 3 fremmede Sprog, Latin, Dansk og Fransk. En saadan tidlig begyndende og jævnfides langsomt fremskridende Underviisning i saa mange og forskjellige Sprog (Latin, Dansk, Fransk og Dansk), ofte efter høist afvigende Methoder og grammatiske Synsmaader, kan neppe andet end adsplitte Disciplenes Kræfter, virke forvirrende paa deres Forestillinger om Sprog og saaledes skade deres Fremgang og Udvikling i det Hele. Naturen selv synes her at anvise den Wei, at man begynder med det Lettere og nærmere Liggende og derfra gradviis gaaer over til det Sværere og Fjernere, naar først nogen Sikkerhed er naaet paa det tidligere Trin. Derved vil Underviisningen i de vanskeligere Sprog bedre concentreres og bygges paa en fastere Grundvold af allerede vakte og dannede Sprogbegreber. Ogsaa en anden fra vore specielle Forhold hentet Betragtning ledede mig til det samme Resultat. Ifølge allerhøieste Resolution af 19 Septbr. 1837 er nemlig Afgang til Sors Academies Skole ogsaa aabnet for Realister, men det er et Factum, at denne Sag under enellers temmelig betydelig Freqvens ikke ret har villet trives i en Skole, der dog besidder ikke faa Midler til at fremme en dygtig Realunderviisning. Grunden dertil synes fornemmelig at ligge i den Fordring, at de, der ere bestemte til Realunderviisning, i 3 Aar skulle lære Latin tillsigemed de studerende Disciple, og

at altsaa Mangel paa Kundskaber i dette Sprog ligesaavel som i de andre Fag maatte blive dem en Hindring ved Opflyttelsen i en høiere Klasse. Maar man nu lægger Mærke til, at Realeleverne, som anvende saa megen Tid af deres første Skoleaar paa det latinske Sprog, i Almindelighed sluttet deres Skoleundervisnings Bane temmelig tidligt, saa vil man indsee, at det let kunde blive Tilfældet, at de maatte forlade Skolen uden at være tilbørlig udrustede med de Kundskaber, som de meest og nærmest maatte ønske sig for deres fremtidige Virksomhed, ligesom ogsaa at mange Forældre, hvis Børn havde opoffret saa megen Tid paa det latinske Sprog, derved let kunde bragte til at lade dem vandre videre frem paa en Bane, hvortil de kun varer lidet stikkede. For altsaa at raade God paa de her nævnte Missligheder, for at tilveiebringe en naturligere, kraftigere og bedre concentreret Gang i Undervisningen og tillige gjøre det muligt, at en sælleds Undervisning kan finde Sted i de lavere Klasser, uden at de, der ere bestemte til Realundervisning, gjøre for store Oppoffrelser af Tid og uden at de, om hvis Bestemmelse der vælges, nødsages til at decidere sig for tidligt, har jeg foreslaact, og Universitetsdirectionen under ovennevnte Datum foreløbig approberet en paa ovenanførte Grundsæninger bygget Undervisningsplan, hvis væsentligste Grundtræk jeg her i Korthed skal angive. I nederste eller 1ste Klasse skal Sprogundervisningen begynde med Modersmaalet som det Sprog, hvori Stoffet ved den tidlige umiddelbare Opsattelse er givet, og Sprogformerne altsaa meest uhindret gjøres til Gjenstand for den vaagnende Reflexion under idelig Øvelse og Veiledning af en philologisk dannet Lærer. Den Banskelighed, som i Begyndelsen kan være forbunden med at stille Disciplene paa et reflecterende Standpunkt mod deres eget Modersmaal, er efter min Erfaring snart overvundet, og Opsattelsen bliver da

langt mere levende og Fremgangen sikrere end ved Sprog, hvor baade Stof og Form ere ubekjendte, og hvor en død Opfattelse af Formens ydre Mærker altsfor let træder istedensfor Begrebet selv. Ved Siden heraf begyndes der paa Tysk, som paa den ene Side staer Modersmaalet nærmest, men paa den anden Side ved sin større Formrigdom (Casus og Modus) tilbyder den for Underviisningen hensigtsmæssige Modsatning og Lejlighed til fortsat og udviklet Sprogbetræftning. I 2den Klasse tages det franske Sprog med, som i sine grammatiske Former er simpelere, men i Ordmasseen og Sprogets Vand ligger os fernere. Derpaa kommer først i 3die Klasse Latin til, men da med et forstørret Timetal, idet man forudsætter, at Siden noget kan forkortes for de Fag, der udelukkende og med større Kraft og Tidsanwendung ere drevne i de foregaaende Klasser. Endelig begyndes der i 4de Klasse, ligesom hidtil, paa Græsk og Engelsk. Det er min Overbeviisning, at Underviisningen i Latin ved saaledes at concentreres paa en ringere Tidsudstrækning, men paa en modnere Alder og med et større ugentligt Timetal, ikke vil tabe, men tvertimod betydeligt vinde. Den her i Sors og i de fleste Skoler nu brugte latinske Grammatik (Madvig's) synes ogsaa nærmest at være beregnet paa en modnere Alder, ligesom ogsaa dens Forfatter baade i Fortalen og i de til Grammatiken særskilt udgivne Oplysninger og tidligere i en Afhandling om den lærde Skoleunderviisning (i Maanedsskrift for Litteratur) har vedkendt sig en Anskuelse, der stemmer overens med den af mig ovenfor yttere. I de 2 nederste Klasser bliver altsaa Underviisningen aldeles fælleds, og Forældrene have her Tid til at overveie, om de ville bestemme deres Børn til Studeringer eller til Realunderviisning. Fra 3die Klasse af og høiere op bliver Underviisningen fælleds undtagen i Latin og Græsk, hvorfra Realisterne skulle være

aldeles fritagne og anvende disse Fags Timer efter en egen Plan til fuldstændigere Underviisning og Øvelse i de andre Sprog og Realsfag.

Et andet Punkt, hvori den nye Plan adskiller sig fra den forrige, er at Naturhistorien er ansat med 2 ugentlige Timer hele Skolen igjennem, medens den før i de 3 øverste Klasser kun havde een ugentlig Time. Det er min paa Sagens Natur og Erfaring grundede Overbeviisning, at een ugentlig Time næsten er aldeles umyttig, og at denne Underviisning, hvis den skal have nogen Indflydelse paa Disciplenes Dannelses ved nogenledes at orientere dem i en saa vidtomfatende og i Livet indgribende Side af den menneskelige Erkendelse, ikke kan nojes med et ringere Timetal, men tillige at en i Faget hyndig Lærer, der forstaaer at fængsle Disciplenes Opmærksomhed, ved Foreviisning af Naturgenstande eller gode Afsbildninger da ogsaa vil kunne bibringe dem en Anskuelse, der uden stor Banskelighed fører sig til Hukommelsen.

Naturligvis kan en saadan ny Underviisningsplan først efterhaanden og nedenfra gjennemføres. Den skal da fra næste Skoleaar eller 1 Septbr. d. A. begynde med 1ste eller nederste Klasse. Dog skal Naturhistorien allerede fra Septbr. have een ugentlig Time til i 4de Klasse, og de Disciple, der af deres Forældre erklæres at være bestemte til Realunderviisning, skulle fra samme Tid aldeles fritages for Latin gjennem alle Klasser, ogsaa i 2de og 3de, og anvende disse Timer paa de Fag, der staae i nærmere Berørelse med deres tilkommende praktiske Bestemmelse.

Efter disse almindelige Bemærkninger vil jeg uden videre forklaring opstille et Udkast til en Timetabel saaledes som den fra 1 Septbr. skal træde i Kraft i nederste Klasse og saaledes som den omrent vil blive indrettet i de høiere Klasser, alt eftersom den nye Underviisningsplan efterhaanden gjennem-

foreg. Til Sammenligning har jeg stillet den ældre Timesordning ved Siden deraf.¹⁾

	Nuverende Timeschema.						Tilkommende Timeschema.								
	IV.	V.	IV.	III.	II.	I.	Summa.		VI.	V.	IV.	III.	II.	I.	Summa.
Dansk	2	3	2	3	4	5	19	Dansk	2	2	2	2	5	8	21
Latin	8	8	8	7	7	7 ²⁾	45	Latin	9	10	10	10	—	—	39
Græsk	4	5	4	—	—	—	13	Græsk	4	4	5	—	—	—	13
Fransk	5	5	4	4	4	2	24	Fransk	4	4	4	4	6	—	22
Øvdsf	3	3	3	3	3	3	18	Øvdsf	3	3	3	3	4	4	20
Engelsk	2	2	2	—	—	—	6	Engelsk	2	2	2	—	—	—	6
Religion	3	2	2	2	2	2	13	Religion	3	2	2	2	2	2	13
Math. & Regning	3	3	3	6	4	4	23	Math. & Regning	3	3	3	4	4	5	22
Hist. & Geographie	5	4	5	5	5	5	29	Hist. & Geographie	4	4	3	5	5	6	27
Naturhistorie	1	1	1	2	2	2	9	Naturhistorie	2	2	2	2	2	2	12
Skrivning	—	—	—	3	3	4	10	Skrivning	—	—	—	2	4	5	11
Legning	—	—	2	1	2	2	7	Legning	—	—	—	2	2	2	6
Tilsammen	36	36	36	36	36	36	216	Tilsammen	36	36	36	36	34	34	212

2) Egentlig fun 6 ugentlige Timer for I, II og III klasse, men ifølge en senere Directionsstrivelse er det indtil videre blevet tilladt at anvende 7 Timer til Latin i disse klasser.

1) Den nye Timesabel har 2 ugentlige Timer førre i de 2 nederste Klasser, hvilket jeg antør for en sand Bindning. Det for Realisterne eindommelige Schema skal i det følgende Mars Program blive meddeelt.

Hvis Nogen skulde værdige den her fremstillede Undervisningsplan den Øpmærksomhed at sammenligne den med hvad jeg før lejlighedsvis har ytret om lignende Gjenstande, og da under al Overensstemmelse i de væsentligste Grund sætninger dog skulde finde Divergenser i Enkelheder, saa vil jeg tillade mig at bemærke, at fortsat Eftertanke og senere Erfaring, navnlig den jeg her i Sørs har erhvervet, vel har modificeret mine Forestillinger om Et og Andet, men især maa jeg bede erindret, at jeg her bygger paa en given Grund og har beregnet min Timeplan paa denne Skoles specielle Fordringer, som nødvendig medføre adskillige Modificationer. Saaledes vilde jeg f. Ex. i en anden Combination af Realklasser og studerende Skole, hvor der til den sidste ikke gjordes de for Sørs eindommelige Fordringer i de nyere Sprog (tydske og franske Stile og Udarbeidelser, Engelsk) udsætte Latin og Græsk endnu et Aar, men da endnu mere udvide disse Fags Timetal i de høiere Klasser.

En anden Forandring, som især berører Øpdragelsesan-
stalten, angaaer de 5 Adjuncters Forretninger, til hvem det
specielle Opsyn over de paa Academiebygningen boende Elever
er overdraget. At Maalat i denne Henseende kan naaes,
beroer nemlig ikke alene paa disse Læreres hele Personlighed,
deres Dygtighed og Æver for deres vigtige Kalb, men ogsaa paa en
heldig Fordeling af de dem paahvilende forskjellige Forretninger.
Heri meente vi alle at opdage adskillige Mangler, som
vi nu troe nogenledes at have raadet Bod paa saavel ved en
forandret og mere concentreret Anordning af disse Forretninger,
hvis nærmere Beskrivelse blot kunde interessere den i Acad-
miets Unliggender mere Indviede, som ogsaa ved fra den
almindelige Opsigt at fjerne en meget heterogen og paa en

speciellere Art af Evner beroende Deel deraf, nemlig Opsigt med den ydre Orden og Keenlighed saavel i Academiebygnings forskjellige Dele som i Elevernes Øri og Klæder. At denne Kun ufuldkommen kunde overholdes, dertil laae Grunden især i en mindre hensigtsmæssig Fordeling af Opshynet med denne Sag. De Forretninger nemlig, som i sin Tid paahvelde Assistenten ved den physiske Opdragelse, have i de sidste Aar paa Grund af dennes Sygdom været fordeelte mellem de paa Academiet boende Adjuncter. Ved enkelte af disse Forretninger er en saadan Fordeling ikke til nogen Hinder, men i Opshynet med Orden og Keenlighed i Klæder og Bygning er den ifølge Sagens Natur meget skadelig, idet Interessen og Ansvaret for det Hele adsplettes, og det desuden let kan hændes, at mange endog ellers dygtige og i deres Kald ivrige Lærere og Opdragere manglende den tilbørige Opmerksamhed eller det specielle Vie og Sands for en saadan ydre Orden. Da der altsaa blandt de nuværende Adjuncter var En, der efter Alles Mening i fortrinlig Grad var stillet til et saadant Opshyn og forenede alle de dertil nødvendige Egenskaber, saa er det med hans Indvilligelse blevet indrettet saaledes, at denne Opsigt tilligemed den specielle Affattelse af alle Lections-tabeller og Gramensschemata er blevet ham overdraget, medens de øvrige med Opdragelsen og Inspectionen forbundne Forretninger værelviis og deelviis udføres af de øvrige paa Academiet boende Adjuncter.

Disse ere de væsentligste Foranstaltninger af en almindelig Characteer som Skolen og Opdragelsesanstalten deels har iværksat deels forberedet for at give sin fremtidige Virksomhed et kraftigere Liv og en bestemtere Retning; hvad vi isvrigt

her kunne omtale, berører mest adskillige, skjændt for Skolen tildeels vigtige, Enkeltheder.

Allerede i Slutningen af forrige Aar var der gjort For-
slag til Anstæffelsen af en ny Svømmeslaade til Brug ved
Svømmeunderviisningen ved Academiet tilligemed et Badehuus.
Omkoftningerne vare foreløbig beregnede til 1500 Rd., og paa
en saadan Sum var derfor i Budgettet gjort Regning. Da
imidlertid Directionen fandt denne Sum særlig høi, forlangte
den af mig yderligere Betænkning om dette Anliggende. Som
ukyndig i hvad der hører til Bygningsvæsen og Lømmerar-
beide var det mig kjært i denne Henseende at kunne benytte
Hr. Etatsraad Kochs Mærverelse her i Byen, for hos ham
at hente Beilegning i denne Sag. Støttet paa de Raad og
Oplysninger, jeg af ham modtog, og hvorom jeg tillige havde
indhentet Academiets Gymnastiklærer Hr. Krigsassessor Prehns
Mening, foreslog jeg, at der ifstedsor den før omtalte Svøm-
meslaade maatte blive givet den nuværende til Academiets
Badehuus hørende Badebro en 17 Aars Forlængelse af dens
nuværende halve Bredde og en dertil sig sluttende Sidebro
ligeledes af 17 Aars Længde og samme Bredde, saaledes at
begge Broer lægges paa Pæle og i Forening danne et Basin
for de Svømmende, samt at den nuværende Svømmebro og
Badehuus skulde gives en meget betydelig Hovedreparation.
Omkoftningerne ved det Hele vilde desuagtet formentlig ikke
gaae nær saa høit som den paatænkte Sum. Under 27 Mai
har Directionen approberet dette Forslag, og vi kunne saaledes
haabe, at Skolen inden Efteraaret vil have en bequem og
hensigtsmæssig Badebro til Ufbenyttelse ved Svømmeunder-
viisningen.

Allerede førend jeg modtog Bestyrelsen af Skolen, havde jeg som den, der under Musiklærerens Sygdom havde paataget mig et Vicariat i Sangunderviisning, under 25 Januar d. A. gjeuem den fungerende Director, Lector Ingemann, for Directionen fremstillet Nødvendigheden af Anskaffelsen af et godt og brugbart Pianoforte til Brug ved Sangunderviisningen i Skolen, da det Instrument, som for Tiden brugtes, ikke længere kunde opfylde sin Hensigt. Under 15 April forlangte Directionen nærmere Oplysninger angaaende det forønskede Instruments Art og Priis samt Maaden, hvorpaa Kjøbet selv lettest og paa den meest betryggende Maade kunde besørget, og efter at have modtaget disse indgik den med en allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt Kongen, som under 5 Mai allernaadigst tillod, at et af de større taffel-formige Pianoforter af Marschalls Fabrik maatte anskaffes for en Sum af indtil 340 Rbd., som vare at udrede af den i Academiets Budget for indecerende Aar under Post 19 til extraordinaire Udgifter reserverede Sum af 3000 Rbd. Vi have nu modtaget et saadant Pianoforte og haabe, at dette fortrinlige Instrument vil bidrage Sit til at vække Interesse for Musik hos Eleverne og befordre Sangunderviisningen under Veiledning af den nye Syngelærer, som Skolen med det Første vil kunne vente, da Academiets øldre fortjente Musiklærer, Hr. Pedersen, under 23 Juni d. A. i Maade er entlediget fra dette Embede.

Teg forbogaaer her endeeel speciellere nye Foranstaltninger eller Forandringer og Modificationer i det Hidtilbestaaende i Henseende til Underviisning eller Disciplin, som kun kunne interessere dem, der ere noie bekjendte med Skolens hele Desconomi i det Enkelte. Adskilligt af denne Natur have vi

meent at burde opfætte til 1 Septbr. eller det nye Skoleaars Begyndelse f. Gr. Indførelse af Ordensdurer, Indrømmelse af en kort Fritid mellem hver Time og mere lignende. Som Noget, der allerede er traadt i Kraft, vil jeg blot endnu nævne, at der er anbragt Glasruder saavel fra Gangene til Klasserne som imellem Klasserne indbyrdes, og endelig at der af Directionen i Skrivelse af 6 Mai er indrømmet nogen større Frihed i Formen af den for Eleverne og de Skolesøgende reglementerede eensformige Dragt.

I Anledning af Hr. Adjunct Tolderlunds Besordring til et geistligt Embede har Directionen under 1 April d. A. constitueret Hr. cand. philologiæ Hans Henrik Lefolii til Lærer ved Skolen.

Dette er det Vigtigste, som Skolen og Opdragelsesanstaalten har at berette om sin Historie i den korte Tid, hvori den har bestaaet som et fra den academiske Læreanstalt adskilt, under egen Bestyrelse staaende Institut. Om dens øvrige factiske Tilstand, om Elevernes og de Skolesøgandes Antal og Fordeling i Skolens Klasser, om Lærerpersonalet ved Skolen og Opdragelsesanstaalten og Arbeidets Fordeling mellem samme, om Underviisningsgjenstande, Lærebøger og de Pensia, som i hver Klasse ere læste, den Plan og Methode, hvorefter der er gaaet frem, om Ectionstabellen, Fordelingen af Gratistpladser og Stipendier, om Disciplenes Møerstabsbibliothek o. s. v. vil der i Programmet for næste Åar være Leilighed til at meddele det nærmere Detail. Blot et Par Gjenstande, hvorom der ofte er Spørgsmaal, vil jeg her eengang for alle bekjendtgjøre. Skolens Klasser ere 6, hvoraf de 5 nederste ere eenaarige, den

øverste toaarig. Underviisningsgjenstandene ere Dansk, Latin, Græsk, Ægyptisk, Fransæ, Engelsk, Religion, Geographie, Historie, Mathematik, Naturhistorie og (for Realisterne) Naturlære, Skrivning og Regning, Instrumental-Musik og Sang, Tegning og Gymnastik (med Dans og Svømning). Adgangen til Sorø Academies Skole og Opdragelsesanstalt er ikke blot aabnet for dem, der ere bestemte til den studerende Wei, men ogsaa for saadanne, som ved en høiere almindelig Dannelse ønske at forberede sig for andre Arter af practisk Virksomhed. Det aarlige Contingent for samtlige betalende Elever er 128 Rd., som erlægges i 4 Terminer, og hvorfor Stiftelsen giver enhver Eleve Underviisning, Bolig, Kost, Vadst, Brænde, Lys, Oppasning, Elsyn og Pleie i Sygdomstilfælde og for en stor Deel Hornsieser. Opdragelsesan-
stalten er indrettet for 64 Elever. Det er imidlertid ikke blot tilladt Beboerne af Sorø By og nærmeste Omegn at benytte Academiets Skole til deres Børns Underviisning, men de Børn fra fremmede Steder, til hvilke der ikke maatte være Plads paa Academiet, kunne i Reglen anbringes i Huset hos Em-
bedsmænd eller disses Enker. De skolesøgende Disciple erlægge for Underviisning 30 Rd aarlig. Af Gratistpladser er der ved den academiske Læreanstalt og Skolen i Alt 14. De tilstaaes ikke, inden vedkommende Eleve har gjennemgaaet et Prøveaar. Nodvendige Betingelser ere Forældrenes Uformu-
enhed, som documenteres ved Attest fra en bekjendt og troværdig Mand, samt Flid, Fremgang og god Opførsel, der godt gjøres ved Skolens og Opdragelsesanstaltens Vidnesbyrd. Beneficiet tilstaaes hver Gang kun for 1 Aar og mistes ved Aaret Slutning, naar Vedkommende ikke fremdeles erhverve sig fyldestgjørende Vidnesbyrd for Flid og Sædelighed. Gratisterne nyde aldeles samme Underviisning, Opdragelse og Pleie som de betalende Elever. Til Understøttelse for Elever og Acade-

mister, hvad enten de ere betalende eller Gratister, er der af
afdøde Districtschirurg Henrik Fredrik Müller legeret til Sors
Academie en Capital, af hvis aarlige Renter der for Tiden
udbetales 16 Stipendieportioner, hver paa 50 Rd. Belingel-
serne for Opnaaelsen af dette Legat ere, at Vedkommende ere
Sønner af Kongelige Embedsmænd, at de ere uformuende samt
erhverve sig et godt Bidnesbyrd for Flid og Sædelighed.
Ansøgninger til Hans Majestæt Kongen om Gratistpladser og
til Universitetsdirectionen om Stipendier kunne aarlig tilstilles
Skolens Rector inden Midten af Juni Maaned.

De Disciple, som iaar under 11 Juni ere indmeldte til
Dimission ere følgende:

1. Christian Albert Kjær, Søn af afg. Contoirschef
i Rentekammeret Kjær. Eleve.
2. Ole Christian Gjødesen, Søn af Capitain Gjødesen
i Kjøbenhavn. Eleve.
3. Peter Jacob Petersen, Søn af Pastor Petersen i
Tersløv. Eleve.
4. Carl Balthazar Sophus Brun, Søn af Hofs-
jægermester Brun til Kraagerup. Eleve.
5. Louis Lund, Søn af Capitainlieutenant og Postmester
Lund i Kallundborg. Eleve.
6. Adolph Jonas Boye, Søn af Pastor Boye i Hel-
singør. Eleve.
7. Sigvardus Catharus Severinus Høyer, Søn
af afgangne Pastor Høyer til Pedersborg. Skolesøgende
Discipel.

8. Johan Frederik Nicolai Vermehren, Søn af
Glaramester Vermehren i Ringsted. Eleve.

**Schemma over den offentlige Hovederamen i Sorø
Academies Skole i Aaret 1843.**

Loverdagen den 22 Juli.

8-11. VI Cl. Religions- udarbeidelse.	3-5. VI Cl. Æydsk Stiil.
8-11. V Cl. Dansk Ud- arbeidelse.	3-5. V Cl. Æydsk Stiil.
8-10. IV Cl. Dansk Ud- arbeidelse.	3-5. IV Cl. Æydsk Stiil.
10½-12½. IV Cl. Regning.	3-6. III Cl. Regning og geom. Legning.
8-9½. III Cl. Dansk Stiil.	3-6. II Cl. Dansk.
8-9½. II Cl. Dansk Stiil.	3-1½. I Cl. Dansk Stiil.
8-9. I Cl. Religion.	
11½. III. II. I Cl. Svømme- prøve.	

Mandagen den 24 Juli.

8-10½. VI Cl. Latinsek Stiil.	3-5. VI Cl. Fransk Stiil.
8-10½. V Cl. Latinsek Stiil.	3-5. V Cl. Fransk Stiil.
8-11. IV Cl. Dansk.	3-6. IV Cl. Fransk.
8-10. III Cl. Naturhistorie.	3-6. III Cl. Æydsk.
8-11. II Cl. Latin.	3-1½. II Cl. Regning.
8-10. I Cl. Historie og Geographie.	
11½. VI. V. IV Cl. Svømme- prøve.	

Tirsdagen den 25 Juli.

8-11. VI Cl. Hist. Udarb. paa Dansk.	3-6. VI Cl. Hist. Udarb. paa Franskt.
8-11. V Cl. Hist. Udarb.	3-5. V Cl. Historie og Geographie.
8-11. IV Cl. Hist. Udarb.	3-6. IV Cl. Latin.
8-10½. III Cl. Geographie.	3-5. III Cl. Latinisk Stiil.
8-11. II Cl. Franskt.	3-5½. II Cl. Religion.
8-9. I Cl. Dansk.	
9½-10½. I Cl. Naturhistorie.	

Onsdagen den 26 Juli.

8-10½. VI Cl. Lat. Version.	3-4. VI Cl. Græskt.
8-10. V Cl. Engelsk.	3-5½. V Cl. Religion.
10½-1. V Cl. Dansk.	3-6½. IV Cl. Geometrie, Real. Arithmetik og geom. Legning.
8-11. IV Cl. Græskt.	4-6. III Cl. Franskt Stiil.
8-10½. III Cl. Latin.	3-5½. II Cl. Dansk.
8-10½. II Cl. Lat. Stiil.	
11-12. I Cl. Regning.	

Torsdagen den 27 Juli.

8-9. VI Cl. Dansk.	3-4. VI Cl. Religion.
9-10. VI Cl. Engelsk.	4-5. VI Cl. Naturhistorie.
8-10. V Cl. Regning.	3-5½. V Cl. Dansk.
10-12½. V Cl. Naturhistorie.	3-5½. IV Cl. Latinisk Stiil.
11-11½. V Cl. Real. Natur- lære.	3-5½. III Cl. Arithmetik.
8-1. IV Cl. Historie og Geographie.	
8-10½. III Cl. Franskt.	
11-12. I Cl. Franskt.	

Fredagen den 28 Juli.

8-9½. VI Cl. Mathematik.	3-5. VI Cl. Historie og Geographie.
8-10½. V Cl. Fransk.	
8-10½. IV Cl. Naturhistorie,	3-6. V Cl. Geometrie.
8-12. II Cl. Historie og Geographie.	V Cl. Real. Stereometrie og Trigonometrie.
	3-5. IV Cl. Engelsk.
	4-6½. III Cl. Dansk.
	3-4. I Cl. Dansk.

Løverdagen den 29 Juli.

8-9. VI Cl. Latin.	3-4. VI Cl. Fransk.
9½-12. V Cl. Latin.	3-6. V Cl. Græsk.
8-10. IV Cl. Fransk Stiil.	3-6. IV Cl. Ægypt.
10-1. IV Cl. Religion.	3-5½. III Cl. Religion.
8-10. III Cl. Historie.	
10-12. II Cl. Naturhist.	
8-9. I Cl. Latin.	

Mandagen den 31 Juli Formiddag Kl. 8½ foretages Translocationen. Torsdagen den 31 August om Formiddagen Kl. 8 prøves de til Optagelse i Skolen og Opdragelsesanstalten indmeldte Disciple, og Fredagen den 1 September begynder Underviisningen for det nye Skoleaar.

Til at overvære den mundtlige Examen og Translocationen indbydes herved ørbødigst de af Disciplenes Fædre og

Foresatte samt andre Skolens Belyndere, som dertil maatte
have Leilighed.

Sors Academis Skole og Opdragelæsesanstalt d. 1ste Juli 1843.

Dr. C. F. Bojesen.

mister, hvad enten de ere betalende eller Gratister, er der af
afdøde Districtschirurg Henrik Fredrik Müller legeret til Sors
Academie en Capital, af hvis aarlige Renter der for Tiden
udbetales 16 Stipendieportioner, hver paa 50 Rd. Belingel-
serne for Øpnnaelsen af dette Legat ere, at Vedkommende ere
Sønner af kongelige Embedsmænd, at de ere uformuende samt
erhverve sig et godt Bidnesbyrd for Flid og Sædelighed.
Ansøgninger til Hans Majestæt Kongen om Gratistpladser og
til Universitetsdirectionen om Stipendier kunne aarlig tilstilles
Skolens Rector inden Midten af Juni Maaned.

De Disciple, som iaar under 11 Juni ere indmeldte til
Dimission ere følgende:

1. Christian Albert Kjær, Søn af afg. Contoirschef
i Rentekammeret Kjær. Eleve.
2. Ole Christian Gjødesen, Søn af Capitain Gjødesen
i Kjøbenhavn. Eleve.
3. Peter Jacob Petersen, Søn af Pastor Petersen i
Tersløv. Eleve.
4. Carl Balthazar Sophus Brun, Søn af Høf-
jægermester Brun til Kraagerup. Eleve.
5. Louis Lund, Søn af Capitainlieutenant og Postmester
Lund i Kallundborg. Eleve.
6. Adolph Jonas Boye, Søn af Pastor Boye i Hel-
singør. Eleve.
7. Sigvardus Catharus Severinus Høyer, Søn
af afgangne Pastor Høyer til Pedersborg. Skolesøgende
Discipel.

8. Johan Frederik Nicolai Vermehren, Son af
Glaramester Vermehren i Ringsted. Eleve.

**Scheme over den offentlige Hovedexamen i Sors
Academies Skole i Aaret 1845.**

Løverdagen den 22 Juli.

8-11. VI Cl. Religions- udarbeidelse.	3-5. VI Cl. Øydsk Stil.
8-11. V Cl. Dansk Ud- arbeidelse.	3-5. V Cl. Øydsk Stil.
8-10. IV Cl. Dansk Ud- arbeidelse.	3-5. IV Cl. Øydsk Stil.
10½-12½. IV Cl. Regning.	3-6. III Cl. Regning og geom. Tegning.
8-9½. III Cl. Dansk Stil.	3-6. II Cl. Dansk.
8-9½. II Cl. Dansk Stil.	3-1½. I Cl. Dansk Stil.
8-9. I Cl. Religion.	
11½. III. II. I Cl. Svømme- prøve.	

Mandagen den 24 Juli.

8-10½. VI Cl. Latin-sk Stil.	3-5. VI Cl. Fransk Stil.
8-10½. V Cl. Latin-sk Stil.	3-5. V Cl. Fransk Stil.
8-11. IV Cl. Dansk.	3-6. IV Cl. Fransk.
8-10. III Cl. Naturhistorie.	3-6. III Cl. Øydsk.
8-11. II Cl. Latin.	3-1½. II Cl. Regning.
8-10. I Cl. Historie og Geographie.	
11½. VI. V. IV Cl. Svømme- prøve.	

Tirsdagen den 25 Juli.

8-11. VI Cl. Hist. Udarb. paa Dansk.	3-6. VI Cl. Hist. Udarb. paa Franskt.
8-11. V Cl. Hist. Udarb.	3-5. V Cl. Historie og Geographie.
8-11. IV Cl. Hist. Udarb.	3-6. IV Cl. Latin.
8-10½. III Cl. Geographie.	3-5. III Cl. Latinst Stiil.
8-11. II Cl. Franskt.	3-5½. II Cl. Religion.
8-9. I Cl. Tyskst.	
9½-10½. I Cl. Naturhistorie.	

Onsdagen den 26 Juli.

8-10½. VI Cl. Lat. Version.	3-4. VI Cl. Græsk.
8-10. V Cl. Engelsk.	3-5½. V Cl. Religion.
10½-1. V Cl. Dansk.	3-6½. IV Cl. Geometrie, Real. Arithmetik og geom. Tegning.
8-11. IV Cl. Græsk.	4-6. III Cl. Franskt Stiil.
8-10½. III Cl. Latin.	3-5½. II Cl. Tyskst.
8-10½. II Cl. Lat. Stiil.	
11-12. I Cl. Regning.	

Torsdagen den 27 Juli.

8-9. VI Cl. Tyskst.	3-4. VI Cl. Religion.
9-10. VI Cl. Engelsk.	4-5. VI Cl. Naturhistorie.
8-10. V Cl. Regning.	3-5½. V Cl. Tyskst.
10-12½. V Cl. Naturhistorie.	3-5½. IV Cl. Latinst Stiil.
11-11½. V Cl. Real. Natur- lære.	3-5½. III Cl. Arithmetik.
8-1. IV Cl. Historie og Geographie.	
8-10½. III Cl. Franskt.	
11-12. I Cl. Franskt.	

Fredagen den 28 Juli.

8-9½. VI Cl. Mathematik.	3-5. VI Cl. Historie og Geographie.
8-10½. V Cl. Franskt.	
8-10½. IV Cl. Naturhistorie,	3-6. V Cl. Geometrie.
8-12. II Cl. Historie og Geographie.	V Cl. Real. Stereometrie og Trigonometrie.
	3-5. IV Cl. Engelsk.
	4-6½. III Cl. Danskt.
	3-4. I Cl. Danskt.

Løverdagen den 29 Juli.

8-9. VI Cl. Latin.	3-4. VI Cl. Franskt.
9½-12. V Cl. Latin.	3-6. V Cl. Grekisk.
8-10. IV Cl. Franskt Sætt.	3-6. IV Cl. Tysk.
10-1. IV Cl. Religion.	3-5½. III Cl. Religion.
8-10. III Cl. Historie.	
10-12. II Cl. Naturhist.	
8-9. I Cl. Latin.	

Mandagen den 31 Juli Formiddag kl. 8½ foretages Translocationen. Torsdagen den 31 August om Formiddagen kl. 8 prøves de til Optagelse i Skolen og Opdragelsesanstalten indmeldte Disciple, og Fredagen den 1 September begynder Underviisningen for det nye Skoleaar.

Til at overvære den mundtlige Examens og Translocationen indbydes herved ærbødigst de af Disciplenes Fædre og

Statens pædagogiske Studiessædli. i
København V.